

MEDVIRKNING TIL EGEN YRKESSKADE

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 546
Leveringsfrist: 25.11.2011

Til sammen 14.036 ord

22.11.2011

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING.</u>	<u>1</u>
1.1	Presentasjon av tema og avgrensning.	1
1.2	Opplegget videre	3
<u>2</u>	<u>GENERELT OM MEDVIRKNING OG MEDVIRKNING ETTER YRKESKADEFORSIKRINGSLOVEN.</u>	<u>4</u>
2.1	Rettslige grunnlag for medvirkning.	4
2.2	Historisk utvikling	4
2.2.1	Utviklingslinjer for den alminnelige medvirkningsregel	4
2.2.2	Utviklingslinjer for yrkesskadeforsikringsloven og dennes bestemmelse om skadelidtes medvirkning	6
2.3	Generelle hensyn bak reglene om skadelidtes medvirkning og særlige hensyn knyttet til medvirkning i yrkesskadesammenheng	9
2.4	Rettskildebildet	12
<u>3</u>	<u>MEDVIRKNING TIL EGEN YRKESKADE.</u>	<u>14</u>
3.1	Innledning	14
3.2	Årsakskravet	16
3.3	Skyldkravet	18
3.4	Ansvarsgrunnlaget og medvirkningens betydning for dette.	23
3.4.1	Innledning	23
3.4.2	Ansvarsgrunnlaget etter yrkesskadeforsikringsloven	24
3.4.3	Skade eller sykdom forårsaket av arbeidsulykke	25
3.4.4	Medvirkning i henhold til det markerte eller klassiske begrepet	26
3.4.5	Medvirkning i henhold til det avdempede begrepet	29
3.4.6	Andre godkjente skader og sykdommer etter ftrl. § 13-4	30

3.4.7	Påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser	32
3.5	Aksept av yrkesrisiko	34
4	<u>TYPISKE SITUASJONER DER MEDVIRKNING KOMMER I BETRAKTNING I YRKESSKADESAMMENHENG.</u>	<u>36</u>
4.1	Innledning	36
4.2	Manglende bruk av verneutstyr eller sikkerhetsutstyr	36
4.3	Brudd på sikkerhetsinstruks, påbud fra arbeidsgiver mv.	37
4.4	Skader som oppstår utenfor de normale arbeidsoppgaver. "Ablegøyer" mv.	39
4.5	Forhold utenfor arbeidstiden og arbeidsstedet som gjør seg utslag i skade eller sykdom	40
4.6	Etterlattes krav på erstatning	41
5	<u>AVSLUTTENDE BEMERKNINGER.</u>	<u>44</u>
	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>46</u>

1 Innledning.

1.1 Presentasjon av tema og avgrensning.

Erstatningsretten omhandler problemstillinger knyttet til plassering av en risiko, og hvor risikoen for en mulig skade skal plasseres. Medvirkning er et sentralt moment i denne risikoplasseringsmodellen. Når skadelidte har medvirket til skaden, er det ofte slik at skadelidte og skadevolder begge er mer eller mindre skyld i en skade. De kan begge ha bidratt med klanderverdig opptreden i større eller mindre grad til at skaden skjedde. På denne bakgrunn kan det ofte være en rimelig løsning om de deler tapet mellom seg.¹ På denne måten kan skadelidtes medvirkende forhold påvirke skadevolders erstatningsplikt. Eller sett på en annen måte – både skadelidte og skadevolder har bidratt i større eller mindre grad til skaden, og de må bære den delen av risikoen eller tapet de selv hefter for.

Tema for denne oppgaven er skadelidtes medvirkning til egen yrkesskade. Medvirkning til yrkesskade handler om i hvilken grad skadelidtes egne handlinger eller unnlaterer kan få betydning for ansvarsgrunnlaget. Medvirkning kan forekomme i alle skyldformer, alt fra den simpleste uaktsomhet til det klare forsett. Når skadelidte selv har vært medvirkende til at en skade oppstår kan erstatningen falle helt bort, eller reduseres skjønnsmessig. Som en forutsetning i oppgaven legges til grunn at skadevolder er kommet i ansvar og at skadelidte selv har medvirket til den aktuelle skadevoldende situasjon. I begrepet medvirkning ligger det implisitt et krav om årsakssammenheng mellom den klanderverdige opptreden og skaden. Begge parter er nødvendige årsaksfaktorer for det konkrete skadetilfelle.² Det generelle prinsippet om skadelidtes medvirkning er kommet til uttrykk i skadeerstatningsloven § 5-1.

---

¹ Kjønstad, Asbjørn:2002 ” Skadelidtes medvirkning - om rettsteori, solidaritet og velferdstenkning i norsk erstatningsrett”

² Se Lødrup 2009 på side 409.

Problemstillingen for denne oppgaven er om det finnes særtrekk, og i så fall hvilke, i yrkesskadeerstatningsretten i henhold til skadelidtes egen medvirkning sammenlignet med den alminnelige lære om medvirkning i erstatningsretten. For å kunne gi en fremstilling av medvirkningens betydning i yrkesskadesammenheng er det derfor nødvendig å gjennomgå de alminnelige medvirkningsprinsipper som følger av skadeerstatningsloven.

Opgaven tar for seg betydningen av medvirkning for ansvarsgrunnlaget. Selve utmålingen vektlegges i oppgaven i liten grad.

Medvirkning til egen yrkesskade reiser mange juridiske interessante spørsmål og perspektiver. Skadelidte i yrkesskadesammenheng er vesentlig bedre stilt enn andre skadelidte etter alminnelige erstatningsrettslige regler med tanke på medvirkningens betydning for ansvarsgrunnlaget. I velferdsretten er behovet for økonomisk kompensasjon den mest sentrale faktor. Årsakene til at det økonomiske behovet for kompensasjon er ikke i sentrum. Generelt i alminnelige erstatningsretten legges det motsatte utgangspunkt til grunn. Årsaken til skaden er som regel avgjørende for om skadevolder skal holdes erstatningsansvarlig. Yrkesskadeforsikringen ligger et sted midt i mellom disse utgangspunktene mellom velferdsrett og erstatningsrett.

Yrkesskadeforsikringsloven bygger på erstatningsrettslige prinsipper med blant annet krav om adekvat årsakssammenheng. Et slikt krav er satt til beskyttelse av skadevolder. Samtidig har loven en del velferdsrettslige og sosialpolitiske aspekter. Dette kommer klart frem når man ser på de hensyn loven bygger på. Innledningsvis kan kort nevnes at lovens regler om skadelidtes medvirkning er utformet for å unngå konflikter på arbeidsplassen, for at skadelidte skal få et raskt oppgjør og at avkorting i erstatningen på grunnlag av skadelidtes egen medvirkning ikke skal skje hvis det fører til et sosialt urimelig resultat. Disse hensyn blir gjennomgått i kapittel 2.3. Disse perspektiver danner grunnlaget for en interessant masteroppgave.

1.2 Opplegget videre

Innledningsvis blir det gitt en redegjørelse for yrkesskedeforsikningens fremvekst med særlig fokus på hvordan reglene om medvirkning har utviklet seg. I denne sammenheng blir hensynene bak reglene om skadelidtes medvirkning generelt, sammenlignet med de særlige hensyn som gjør seg gjeldene i yrkesskadesammenheng redegjort for.

Oppgavens hoveddel gir en fremstilling av betydningen av at skadelidte på en eller annen måte har bidratt med egen medvirkning til en skade eller sykdom, dette gjelder hovedsaklig betydningen knyttet til ansvarsgrunnlaget. Problemstillinger knyttet til aksept av yrkesrisiko, og om dette kan spille inn på ansvarsgrunnlaget blir også drøftet da dette også er forhold på skadelidtes side som kan få betydning for erstatningsvurderingen. En nærmere gjennomgang av ansvarsgrunnlaget i yrkesskadesammenheng er også nødvendig, fordi måten ansvarsgrunnlaget er utformet på direkte påvirker medvirkningsreglene. For å få et bilde av rettssituasjonen i yrkesskadetilfellene blir det også vist til andre rettsinstitutter der medvirkning kan få betydning for ansvarsgrunnlaget, særlig den alminnelige medvirkningsbestemmelsen blir gjennomgått. Etter dette blir noen typiske situasjoner der skadelidtes medvirkning kan få betydning i yrkesskadesammenheng gjennomgått.

2 Generelt om medvirkning og medvirkning etter yrkesskedeforsikringsloven.

2.1 Rettslige grunnlag for medvirkning.

Loven om yrkesskedeforsikring fra 1989 gir skadelidte et direkte krav mot forsikringsselskapet, jf. § 5. Forsikringsselskapenes betalingsplikt er uavhengig av om noen er skyld i skaden, så fremt vilkårene for utbetaling etter loven er til stede. På denne måten virker loven som en ansvarsforsikring for arbeidsgiver, se § 4 tredje ledd.

Erstatningen kan likevel settes ned eller falle helt bort all den tid skadelidte ved egen skyld har medvirket forsettelig eller grovt uaktsomt til skaden. Dette følger av yforsl. § 14. Bestemmelsen er en "kan regel". Domstolen er dermed henvist til å foreta en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle av om erstatningen skal reduseres, etter nærmere angitte vurderingsmomenter. I hvor stor utstrekning erstatningen skal reduseres beror på en skjønnsmessig og konkret vurdering Oppgaven tar ikke for seg utmålingen i særlig stor grad.

Etter skl. § 5-1 nr.2 foreligger medvirkning fra skadelidtes side når han "har medvirket til skaden ved egen skyld" eller "latt være i rimelig utstrekning å fjerne eller minske risikoen for skade eller etter evne å begrense skaden". Denne bestemmelsen representerer den generelle bestemmelsen om medvirkning. Bestemmelsen er av interesse også på yrkesskaderettens område. Yforsl. § 14 har en henvisning til skl. § 5-1 om at § 5-1 "gjelder tilsvarende så langt den passer".

2.2 Historisk utvikling

2.2.1 Utviklingslinjer for den alminnelige medvirkningsregel

Læren om hvor risikoen for en tilfeldig skade skal plasseres har tradisjonelt vært preget av en vurdering av hvem som har utvist mest skyld. Etter prinsippet *compensatio culpa* skulle man avveie skadelidtes skyld mot skadevolderens skyld. Dette prinsippet går helt tilbake til romerretten. Skadelidtes skyld blir holdt opp mot skadevolderens skyld og motregnet med dennes, og følgen kunne bli at det ikke var igjen culpa på noen av

sidene. Regelen var altså at når det ble påvist medvirkning i all så liten grad hos skadelidte, ble skadevolderen fri for ethvert ansvar. Dette prinsippet regjerte innenfor erstatningsretten på 1800-tallet, og var et system som enten ga full erstatning eller ingen erstatning.³

Fra dette enten-eller prinsippet gikk rettsutviklingen mot et fordelingsprinsipp. Tanken bak et fordelingsprinsipp var at det tapet som først rammet skadelidte skal fordeles mellom de to basert på den utviste skyld på hver av sidene. Straffelovkommissjonens utkast til bestemmelse om skadelidtes medvirkning bygde dels på prinsippet *compensatio culpa* og dels på fordelingsprinsippet. Skadelidtes krav på erstatning skulle falle helt bort dersom han forsettlig hadde medvirket til skaden eller dersom han hadde medvirket ved en uaktsomhet som var like grov eller grovere enn skadevolderens uaktsomhet. I andre tilfeller skulle fordelingsprinsippet anvendes.

Forslaget ble ikke fulgt opp av Stortinget, og resultatet ble at fordelingsprinsippet ble innført i norsk erstatningsrett, gjennom strl. ikrl. § 25.. *Compensatio culpa* ble likevel gjeldende rett for forsettstilfellene helt fra til 1985. Høyesterett la første gang fordelingsprinsippet til grunn i 1906, der skadelidte ble tilkjent halv erstatning. Fordelingsprinsippet er strengere ovenfor skadevolderen enn *compensatio culpa*, fordi fordelingsprinsippet åpner for delvis erstatning, der skadevolder etter det gamle prinsippet hadde gått helt fri. Fredrik Stang var meget begeistret for fordelingsprinsippet og ville gi strl. ikrl. § 25 et vidt anvendelsesområde. Han ønsket at medvirkningsbestemmelsen ikke bare skulle omfatte når skadelidte selv hadde medvirket, men også hans arbeidstakere, og også når det forelå objektivt ansvar mente han at prinsippet skulle få anvendelse.

Etter strl. ikrl. § 25 skulle spørsmålet om reduksjon av erstatning, og i tilfelle i hvilket omfang, avgjøres av retten ”under Hensyn til Beskaffenheden av de fra hver Side begaaede Feil og disses Indflydelse paa Skaden”.

---

³ Se Lødrup 2009 på sidene 410 flg.

Etter denne bestemmelsen var det bare to forhold som kunne vektlegges, nemlig skyld [begaaede Feil] og ”innflytelsen på Skaden”. Med dette siste uttrykket mentes årsakssammenheng eller adekvansen. Ved objektivt ansvar ble dermed årsakssammenhengen mellom de begåtte feil og disse innflytelse på skaden det eneste momentet som kunne tas i betraktning. Ved objektivt ansvar er det jo ingen skyld å vurdere. Da medvirkningsbestemmelsen i 1985 ble flyttet til skadeerstatningsloven § 5-1, ble disse to momentene omformulert noe, og som kjent ble to nye tatt inn. (Se kapittel 3.3). Loven åpner nå for en mer helhetlig vurdering. Realiteten med dagens medvirkningsbestemmelse er at domstolene står svært fritt til å fordele tapet mellom henholdsvis skadevolder og skadelidte når skadelidte selv har medvirket til skaden.⁴

2.2.2 Utviklingslinjer for yrkesskadeforsikringsloven og dennes bestemmelse om skadelidtes medvirkning

Den første lovreguleringen på yrkesskaders område så vi for første gang i 1895.⁵ Dette var en yrkesskadelov som gjaldt for arbeidstakere i fabrikker og andre ”mere farefulle industrielle virksomheter”. Loven fungerte som en ulykkesforsikring som gav arbeidstaker rett til erstatning ved personskafe uten hensyn til egen skyld. Ansvarlig på objektivt grunnlag var ”Rigsforsikringsanstalten” som arbeidstakerne var medlemmer av. Finansieringen av denne forsikringen skjedde gjennom premieinnbetalinger gjort av arbeidsgiverne.⁶ Ofte var arbeidstaker tap større enn hva trygden dekket. Dersom dette tapet skulle dekkes av arbeidsgiver var vilkåret at arbeidsgiver var blitt straffedømt for forsettlig eller grov uaktsom skadeforvoldelse.

Etter hvert utviklet det seg tilsvarende forsikringsordninger for flere yrkesgrupper, som munnet ut i lov om yrkesskadetrygd fra 1958 som fortsatt er gjeldende.

Systemet med at arbeidsgiver ikke heftet for det høyere tap enn hva trygden dekket, foruten tilfellene der arbeidsgiver var blitt straffedømt for forsettlig eller grov uaktsom skadeforvoldelse, ble stående frem til 1976.⁷

---

⁴ Se Kjønstad, Asbjørn:2002 ”Skadelidtes medvirkning - om rettsteori, solidaritet og velferdstenkning i norsk erstatningsrett”.

⁵ Jf. NOU 2004:3 på side 47.

⁶ Jf. Lødrup 2009 på side 248.

⁷ Jf. Lødrup 2009 på side 248.

Dersom man ønsket bedre dekning måtte dette skje gjennom forsikringsordninger på frivillig basis. Flere selskapet tilbudte etter hvert ulike trygghetsforsikringer. Forsikringene virket som en ansvarsforsikring for arbeidsgiverne og som en ulykkesforsikring hos arbeidstakerne. Forsikringene fikk god tilslutning fra bedriftene. Ofte ble slike ordninger gjennomført i tariffavtaler. Et slikt system med en frivillig forsikringsordning fra bedriftenes side ledet imidlertid til at noen skadelidte falt utenfor dekning.⁸

Ved NOU 1988:6 (kapittel 7) ble det fremmet forslag om en yrkesskadeforsikringsordning om skulle omfatte alle arbeidstakere. Forslaget ble lovfestet i lov om yrkesskadeforsikring av 16.juni 1989 nr. 65.

Reglene om skadelidtes medvirkning til egen yrkesskade har også vært i endring. I eldre rettspraksis ble tanken om aksept av yrkesrisiko i stor grad lagt til grunn. Med aksept av yrkesrisiko siktes til når en arbeidstaker hadde påtatt seg et arbeid, hadde han samtidig akseptert den risiko og skade som arbeidet kunne innebære. Det kan i denne sammenheng vises til Rt.1957.25 ”Fjøsørøkerdommen” som er illustrerende for den aksept av risiko tankegang som ble lagt til grunn i eldre rettspraksis. I saken ble en sveiser som var ansatt på en gård skadet av en okse, og krevde erstatning av arbeidsgiver. Kravet om erstatning blir av Høyesterett avvist fordi skadelidte ved å ta den aktuelle stilling som sveiser på gården samtidig hadde akseptert de risikoer for skade forbundet med utførelsen av sitt verk. Synspunktet var begrunnet med at når arbeidsgiveren ikke var skyld i skaden, kunne ikke ansvaret plasseres hos ham. På bakgrunn av at arbeidstakeren hadde kunnskap om den risiko som knyttet seg til arbeidet, mente domstolene i overnevnte sak og eldre rettspraksis at arbeidstaker frivillig hadde akseptert den risiko som fulgte med arbeidet. Den enkelte arbeidstaker sto dermed nærmere til å bære et eventuelt tap om en skade skulle realisere seg.⁹

---

⁸ Se Lødrup 2009 s. 248

⁹ I samme gate som ”Fjøsørøkerdommen” i Rt.1957.25, se Rt.1950.448 der en sykepleier i tjeneste på et sykehus for sinnssyke ble slått av en pasient og skadet. Erstatning ble nektet under henvisning til at det ”her gjelder en fare som er en naturlig eller normal følge av tjenesten”.

Før loven om yrkesskedeforsikring var i kraft gjaldt det ingen spesialbestemmelse om medvirkning for yrkesskader. Arbeidstakerne måtte kreve erstatning etter alminnelige erstatningsregler, eller etter frivillige etablerte forsikringsordninger. Spørsmålet om medvirkning ble da løst etter skl. § 5-1, dersom arbeidstakeren ikke kom inn under en forsikringsordning.

Det var ofte slik at spørsmålet om medvirkning var annerledes regulert i forsikringsavtaler. Justisdepartementet nevner som eksempel i proposisjonen at medvirkning kunne føre til reduksjon når den var forsettelig eller grov uaktsom hos forsikringer gjennom Samvirke og Storebrand¹⁰.

Generelt om utviklingen med tanke på medvirkningens betydning i yrkesskadesammenheng kan man si at det i mindre og mindre grad blir lagt vekt på. Dette kan man blant annet se ved å studere eldre dommer som handler om skadelidtes forhold. I nyere rettspraksis har begrepet aksept av risiko fått mindre betydning. Dette gjelder spesielt i yrkesskadesammenheng. I forbindelse med vedtagelsen av yrkesskedeforsikringsloven drøftet departementet hvilket standpunkt loven skulle ta med tanke på aksept av risiko.

Særlig ble det pekt på at mange arbeidstakere har begrensede valgmuligheter når det gjelder valg av yrke. Risikoen er dermed mer eller mindre ”frivillig”. Arbeidstaker løper risikoen for arbeidsgiver og samfunnets beste, og departementet går så langt som å si at loven ville blitt illusorisk hvis aksept av risikosynspunktene skulle få anvendelse.

Oppsummeringsvis kan man si at det har det gått fra den situasjon at arbeidstaker med å ta arbeid aksepterte all risiko knyttet til yrket, til dagens situasjon hvor medvirkning bare *kan* føre til reduksjon for det tilfelle at skadelidte forsettelig eller grovt uaktsomt har medvirket til skaden.

For å se nærmere på hvorfor det har skjedd en slik utvikling, er det interessant å se på de hensyn som ligger bak bestemmelsene om skadelidtes medvirkning.

---

¹⁰ Se Ot.prp.nr.44 (1988-1989) på side 65

2.3 Generelle hensyn bak reglene om skadelidtes medvirkning og særlige hensyn knyttet til medvirkning i yrkesskadesammenheng

Det er ulike hensyn som begrunner et regelsett om at skadelidte må tåle reduksjon i erstatningen når han selv har medvirket til skaden. Hensynene er noe ulikt ettersom hvilket livsområde eller rettsområde skaden er voldt på. Det viktigste hensynet bak bestemmelsen i skl. §5-1 er rettferdighetstanken. All den tid skadelidte ved klanderverdig adferd har bidratt til skaden er det i realiteten to skadevoldere, og da er det rettferdig at de deler tapet mellom seg.¹¹

Bestemmelsen om skadelidtes medvirkning kan sammenlignes med solidaritetsregelen i skl. § 5-3 som fastslår at hvor en skade er voldt av flere ”svarer en for alle og alle for en”. Der skadevolder A og skadevolder B skader et rettsgode tilhørende C er de begge i solidaritet ansvarlige for skaden fullt ut. Der A skader B’s rettsgode og B er medvirkende til skaden er det også her i realiteten to skadevoldere. I solidaritetsmodellen kan skadelidte C kreve fullt oppgjør av enten A eller B, og den som blir krevd fullt ut, vil få et regresskrav ovenfor den andre parten. Partene blir dermed innbyrdes ansvarlige for sin del, for eksempel 50 % hver. Dette kalles innbyrdes prorata-ansvar. Prorata betyr i denne sammenheng forholdsmessig ansvar eller delt ansvar. På akkurat samme måte kan man se det der B medvirker til skaden. B kan ikke kreve mer av A enn det han har krav på etter at det er tatt hensyn til medvirkningen og de momenter som følger av skl. § 5-1. Også i disse situasjonene er A og B innbyrdes ansvarlig proratisk.

Folk flest har nok ikke inngående kjennskap til det nærmere innhold i medvirkningsregelen, slik at den preventive effekten av regelen i seg selv nok ikke er særlig stor. På noen rettsområder kan det likevel være mer kunnskap om medvirkningsregler, som for eksempel trafikkskadene. De fleste er klar over at man må opptre aktsomt i trafikken, og at uaktsom opptreden kan få konsekvenser. Hovedårsaken til at folk opptre aktsomt i trafikken er nok ikke frykten for å få redusert erstatning, men heller det menneskelige instinktet om frykt for å skade seg selv eller andre.

---

¹¹ Se Lødrup 2009 på side 410.

Rt.2008.453 ”Vorspieldommen” understreker førstvoterende at regelen om medvirkning i bilansvarsloven skal tjene et preventivt formål. I samme avsnitt (52) uttaler førstvoterende at avkorting på grunnlag av medvirkning ikke kan gjennomføres på en måte som vil virke ”sosialt urettferdig eller urimelig”. At det skal tas hensyn til denne sosiale urettferdighet gjør seg ikke gjeldende før det er fastsatt at det skal foretas avkorting, men det er uklart hvor stor avkortingen skal være. Det viser til domstolenes frihet til å fastsette avkortingsprosenten, og at de i denne vurderingen må ta hensyn til å komme fram til et rimelig resultat som ikke virker sosialt urettferdig. Dette gjelder ikke bare for trafikkskadene, men har generell overføringsverdi til medvirkningslæren også i yrkesskadesammenheng. I kapittel 4 trekkes fram noen tilfeller der dette hensynet har stått sentralt.

Pulveriseringshensynet gjør seg særlig gjeldende for de tilfellene med objektivt ansvar, eller der skadevolderen kan søke dekning gjennom forsikringsordninger, slik som er tilfelle for yrkesskadene. Skadevolder i denne sammenheng er jo arbeidsgiver. At skade som skadelidte har medvirket til med (vanlig) uaktsomhet i yrkesskadesammenheng erstattes fullt ut, er begrunnet med at arbeidsgiver er nærmest å bære risikoen for skade som rammer en uforsiktig arbeidstaker. Dette viser at det på yrkesskaderettens område i stor grad tas avstand den fordelingstanken skl. § 5-1 bygger på. Hensynet til at en av partene har forsikringsdekning er derfor sentralt, og kan tale for at den som er forsikret bærer tapet. Departementet uttaler i forarbeidene til yrkesskedeforsikringsloven at rettferdighetshensyn kan tilsi at arbeidsgiver i sin alminnelighet er nærmest til å ta risikoen for at skade skal skje i arbeidsforhold. Arbeidsgiverne kan ved forsikringsordninger bære de økonomiske følgene av arbeidsulykker som en konstant og beskjedne produksjonsomkostning.¹² Videre mente departementet at det neppe ville ha stor økonomisk betydning for forsikringsgiver om tapet måtte dekkes fullt ut også i de tilfeller skadelidte uaktsomt har medvirket til skaden. Dette er forhold det kan tas hensyn til gjennom premieinnbetalinger.

Pulveriseringshensynet ble i forbindelse med vedtagelsen av skl. § 5-1 tillagt stor vekt på bakgrunn av at mange skader ble voldt i risikofylte virksomheter som var ansvarlig

---

¹² Se Ot.prp.nr.44 (1988-1989) på side 41.

på objektivt grunnlag, og at det ble større utbredelse av ansvarsforsikringer.¹³ Vi ser at de tidligere tanker om *compensatio culpa* og fordelingsprinsippet ble mer nyansert. Tidligere var vurderingstema en etisk vurdering om ”forholdet mellom skyld og skjebne”¹⁴ på skadetidspunktet. Med skl. § 5-1 gikk vurderingstema mer over til fordeling av ansvar på bakgrunn av pulveriseringstanken og sosiale hensyn.

Hensynet til å unngå arbeidskonflikter står også sentralt i henhold til medvirkning i yrkesskadesammenheng. Departementet fremhever i forarbeidene at en objektivisering av dekningsgrunnlaget bidrar til å forebygge konflikter på arbeidsplassen. I henhold til medvirkningsreglene utforming, med at det bare skal tas hensyn til skadelidtes adferd hvor den har vært forsettelig eller grov uaktsom, er dette begrunnet på samme måte. En vurdering av skadelidtes medvirkning, krever vurdering av utvist skyld. Forarbeidene understreker at en slik skyldvurdering vil kunne virke uhendig på arbeidsmiljøet og dermed indirekte på produksjonen. Samfunnet er heller ikke tjent med lange rettsprosesser mellom arbeidsgiver og arbeidstakere.¹⁵

Det ble påpekt flere hensyn som talte for ikke å ta hensyn til skadelidtes medvirkning i det hele tatt i forarbeidene til loven. For det første ville dette føre til et enklere oppgjør, og dermed til en effektivisering av erstatningsoppgjøret. Departementet påpekte at en slik løsning ville føre til at skadelidte arbeidstaker da ville fått erstatning raskere og dermed når behovet for erstatning er størst, nemlig like etter skaden skjedde.

Til fordel for en regel om avkorting i erstatningen som følge av skadelidtes egen medvirkning ble det fremhevet at det vil kunne virke støtende å gi full erstatning for de tilfellene skadelidte ved egen skyld medvirker til skaden. Spesielt hvor uaktsomheten er grov eller når skadelidte forsettelig har medvirket til skaden. Ønske om skadeforebyggelse ble også fremhevet av departementet, og det ble pekt på at medvirkning i yrkesskadesammenheng ikke er helt upraktisk. En regel om avkorting som følge av skadelidtes medvirkning vil kunne oppfordre til bruk av adekvat verneutstyr og lignende. En trussel om avkorting vil dermed i så måte virke i positiv

---

¹³ Se NOU 1977:33 på side 36-38

¹⁴ Utrykket fra Andenæs i TfR 1943 s. 361 flg på side 380

¹⁵ Ot.prp.nr.44 (1988-1989) på side 41 og på side 64.

retning, og å gi sterkest mulig oppfordring til å følge bestemmelser som er gitt for å forebygge skade.¹⁶

På bakgrunn av disse hensyn konkluderes med en mellomløsning. Bare den grove uaktsomhet eller forsett skal kunne føre til reduksjon. Det understrekes videre at loven ikke skal hindre at det ses helt bort i fra skadelidtes medvirkning. Til fordel for skadelidte skal loven kunne fravikes. Dette er kommet til uttrykk i lovteksten gjennom ordet ”kan”.

Bestemmelsen forutsetter at det først må vurderes om vilkårene for avkoring er tilstede. Hvis så er tilfelle blir den neste vurderingen om erstatningen skal avkortes, og i hvor stor utstrekning dette skal skje.

2.4 Rettskildebildet

De viktigste rettskildene for medvirkningsspørsmålet på yrkesskadeerstatningsrettens område er loven, lovens forarbeider og rettspraksis.

Yrkesskedeforsikringsloven (lov av 6. juni 1989 nr. 65) § 14 er medvirkningsbestemmelsen. Ved tolkningen av denne har også den alminnelige medvirkningsbestemmelsen i skadeerstatningsloven § 5-1 interesse, fordi yforsl. § 14 gir anvisning på at skl. § 5-1 gis anvendelse ”så langt den passer”, og fordi bestemmelsene reiser mange felles problemstillinger.

Forarbeidene til disse to bestemmelsene gir god veiledning i undersøkelser av det nærmere innhold i medvirkningsbestemmelsen for yrkesskedeforsikringsloven. De mest sentrale forarbeidene til yrkesskedeforsikringsloven er Ot.prp.nr.44 (1988-1989) og NOU:1988 nr.6.

Det finnes ikke så mye rettspraksis som går på medvirkning til egen yrkesskade. Bakgrunnen for dette er nok delvis fordi loven er relativt ny, og delvis at mange tvister løses før de kommer i rettssystemet. Fra Høyesterettspraksis finnes bare en dom, inntatt i Rt.2000.1614 ”Passiv røykedom”. Heller ikke av underrettspraksis finnes mange publiserte rettsavgjørelser.

Av rettspraksis på medvirkning generelt finnes derimot store mengder rettspraksis. Noe av dette kan også gi bidrag til tolkning og forståelse av medvirkning etter yrkesskedeforsikringsloven.

---

¹⁶ Se Ot.prp.nr.44 (1988-1989) side 64 og 65.

Fra finansklagenemnda og avkortingsnemnda er det mange avgjørelser som går direkte på om skadelidte har medvirket grovt uaktsomt til egen yrkesskade. Avgjørelsene der er ikke bindende, men en oppfordring til forsikringssselskapene om å følge nemndas uttalelse. Den rettskildemessige vekten av slike nemndsuttalelser blir på denne bakgrunn ikke særlig tungtveiende. Det er også svært varierende hvor godt uttalelsene fra disse nemndene er begrunnet, og heller ikke alt blir publisert. Uttalelsene kan likevel være av interesse for å undersøke hvilke typetilfeller spørsmålet om medvirkning melder seg i.

3 Medvirkning til egen yrkesskade.

3.1 Innledning

Med medvirkning til egen yrkesskade menes at en skadelidt har pådratt seg en yrkesskade ved egen skyld eller delvis ved egen skyld, se yforsl. § 14. Slik medvirkning kan forekomme i alle skyldformer. Medvirkningsbegrepet omfatter både handlinger og unnlatelse. Det handler om, og på en eller annen sette seg selv i en posisjon som øker risikoen for skade. Loven er likevel slik at bare grov uaktsom eller forsettelig medvirkning kan gi grunnlag for avkorting. Hovedtema for framstillingen er hvilken adferd som kan klassifiseres som forsettelig eller grov uaktsom medvirkning og medvirkningens innflytelse på ansvarsgrunnlaget.

Yforsl. § 14 oppstiller ingen nærmere kriterier for når en konkret medvirkning skal anses grov uaktsom eller forsettelig. Rettspraksis, forarbeider og nemndspraksis trekker opp en del momenter som i vurderingen må vektlegges. Av forarbeidene fremgår det at avkortingen etter bestemmelsen er myntet på tilfeller hvor medvirkningen er klart kvalifisert og graverende. Som et praktisk eksempel er vist til manglende bruk av verneutstyr tross påbud og advarsel.¹⁷

Enhver overtredelse av sikkerhetsregler vil likevel sjeldent være nok. Etersom loven krever grov uaktsomhet må det foreligge kvalifisert klanderverdig opptreden.

I forarbeidene er det uttalt at ”overtredelsen av aktsomhetsnormen [må] være klart kvalifisert. Sannsynligheten for skadeforvoldelse er videre et moment - jo større risiko for skade, desto mer nærliggende er det å betrakte uaktsomheten som grov.”

Forarbeidene er relativt knappe når det gjelder den nærmere vurderingen etter § 14, og det er utelukkende medvirkning på arbeidsplassen som omtales. Arbeidstakers opptreden utenfor arbeidstiden er overhodet ikke nevnt. Om det skal legges vekt på arbeidstakers opptreden på fritiden knytter seg til blant annet problemstillingen om skadelidte arbeidstaker selv har gjort seg særlig mottakelig for skade eller sykdom, ved for eksempel røyking, bruk av alkohol eller narkotika. Ved tolkningen av § 14 i relasjon

---

¹⁷ Se Ot.prp.nr.44 (1988-1989) på side 90.

til skadelidtes særlige mottakelighet for skade må man se hen til § 11 tredje ledd, ” Ved vurderingen av om en skade eller sykdom gir rett til dekning, skal det ses bort fra arbeidstakerens særlige mottakelighet for skaden eller sykdommen” I forarbeidene understrekes at dette ”må gjelde selv om mottakeligheten til en viss grad er selvforskyldt, f.eks som følge av røyking eller alkoholbruk”.¹⁸ I departementets drøftelse i proposisjonen står det at bestemmelsen (§ 11 tredje ledd) gjelder ”også når disposisjonen er selvforskyldt, f eks ved røyking”, jf. Ot.prp.nr.44 (1988-1989) side 89.

Dommen inntatt i Rt.2000.1614 ”Passiv røykedom” påpeker at ” departementet drøfter ”Skadelidtes medvirkning, aksept av risiko, særlig mottakelighet for skader” under samme overskrift. Og like før departementets egen drøftelse av om det burde lovfestes en medvirkningsbestemmelse, siteres det på side 64 en høringsuttalelse hvor Rikstrykdeverket omtaler problemer i forbindelse med tobakks- og alkoholbruk.

Det må ha overføringsverdi ved tolkingen av § 14 at departementet i forarbeidene til § 11 tredje ledd understreker at en særlig disposisjon som skyldes røyking ikke skal frata arbeidstakeren dekning. Når departementet da i tillegg i de forarbeidene drøfter § 11 tredje ledd og § 14 under samme overskrift, må det legges atskillig vekt på at røyking overhodet ikke nevnes ved behandlingen av medvirkningsbestemmelsen. Det er også av betydning at departementet i denne sammenheng utelukkende nevner arbeidstakerens opptreden i arbeidssituasjonen”(på side 1626). En av problemstillingene i dommen var om nettopp egen røyking på fritiden som hadde ført til at skadelidte ble særlig mottakelig for skade skulle føre til avkorting i erstatningen etter § 14. Førstvoterende påpeker likhetshensynet som er et grunnleggende hensyn bak loven, og at det vil kunne komme uhendig ut dersom skadelidtes særlige mottakelighet for skade skulle vektlegges. Dommen utelukker ikke at det kan tas hensyn til skadelidtes selvforskyldte mottakelighet ved for eksempel røyking eller alkohol, og viser i denne sammenheng til vilkåret ”grovt uaktsomt” i § 14.¹⁹

---

¹⁸ Jf. NOU 1988:6 på side 80.

¹⁹ Se Kjønstad 2002 på side 453.

I rettspraksis er det om begrepet grov uaktsomt uttalt at det må foreligge et markert avvik fra vanlig forsvarlig handlemåte for at en oppførsel skal kunne karakteriseres som grovt uaktsom.²⁰

Det foreligger per dags dato bare en avgjørelse fra Høyesterett som går direkte på spørsmålet om avkorting grunnet skadelidtes grove eller forsettelige medvirkning, jf. yforsl. § 14. Dommen finnes i Rt.2000.1614. I tillegg til dette finnes en del avgjørelser fra lagmannsrettene, tingrettene og fra avkortingsnemda.

For å kunne bli tilkjent erstatning, må tre grunnvilkår være tilstede. Det må kunne påvises adekvat årsakssammenheng, ansvarsgrunnlag og økonomisk tap. I det følgende blir medvirkningens betydning knyttet opp mot årsakskravet og ansvarsgrunnlaget.

3.2 Årsakskravet

Bestemmelsen i skl. § 5-1 stiller krav om årsakssammenheng mellom skadelidtes klanderverdige opptreden og selve skaden. Normalt må skadelidtes handlemåte vært en nødvendig betingelse for skaden, omtalt som betingelseslæren. Den erstatningsrettslige relevante årsakssammenhengen skal i følge rettspraksis avgjøres med utgangspunkt i den såkalte betingelseslæren.²¹ Vurderingstema er om en skade ville skjedd, om årsaksfaktoren tenkes bort. Dette forutsetter at flere kan være ansvarlig for samme skade. Formålet med betingelseslæren er å finne de rettslige relevante årsaker.

I høyesterettspraksis foretas imidlertid en reservasjon. Det er flere ganger presisert at betingelseslæren bare er et utgangspunkt. Læren er flere ganger kritisert i juridisk teori, og beskyldt for å inneholde en rekke svakheter. Det er blant annet pekt på at man ikke alltid kjenner de faktiske virkningene mellom årsaksbidraget og skaden.²²

---

²⁰ Se Rt.1989.1318. Dommen er fra et annet rettsområde, advokatansvar, men uttalelsen er brukt i avgjørelser om yrkesskadeerstatning senere. Se for eksempel RG.1998.1295.

²¹ Se f.eks Disipril-dommen i Rt.2000.915 og tilsvarende i denne sammenheng Rt.2001.337.

²² Se Frøseth Anfinnsen 2008 på side 229 med videre henvisninger.

I henhold til medvirkning er det i teorien hevdet at det gjelder en betingelseslære som et utgangspunkt for medvirkningsregelen.²³ Med dette menes at skadelidte alltid har medvirket hvis hans opptreden er en nødvendig betingelse for skadens inntreden.

I tillegg til betingelseskravet oppstiller Høyesterett et kvalitetskrav. I tilknytning til om en årsak var nødvendig for skadens inntreden formulerer Høyesterett seg slik i ”P-Pilledom II” i Rt.1992.64. ”[J]eg legger samtidig i uttrykket nødvendig at den har vært så vidt vesentlig i årsaksbildet at det er naturlig å knytte ansvar til den” (på side 70). En klanderverdig opptreden må altså i følge dommen kvalitativt sett være på et nivå, som gjør det naturlig å knytte ansvar til den.

I Rt.2005.1714 ”Rekkverk-dommen” hadde skadelidte skapt en risiko ved å sette seg på et verandarekkverk. Jenta som satt på rekkverket falt ned da en gutt overraskende tok tak i henne. Høyesterett peker på at jenta ved å sette seg på rekkverket hadde skapt en risiko, som i og for seg var en nødvendig betingelse for skadens inntreden. Hadde ikke jenta sittet på rekkverket, hadde ingen skade skjedd. Videre peket Høyesterett på at skaden som skjedde ikke var et utslag av den risiko jenta hadde skapt. Skadens årsak var guttens overraskende grep om henne. Dette var i følge Høyesterett ikke en omstendighet jenta kunne klandres for ikke å ha tatt i betraktning.

Dommen viser at betingelsesteorien ikke er mer enn bare et utgangspunkt, og at den må suppleres med et kvalitetskrav. Vurderingstemaet under kvalitetskravet åpner for å se medvirkningsbidraget fra skadelidte og skadesituasjonen i en større sammenheng. Et sentralt spørsmål blir da i denne sammenheng om skadelidte burde handlet annerledes ut fra måten han ble rammet av skaden på. Etter dette kan ikke alle risikoskapte forhold av skadelidte kan føre til reduksjon i erstatningen på grunnlag av medvirkning.

---

²³ Se Lødrup 2009 på side 413.

3.3 Skyldkravet

I den alminnelige erstatningslære kan erstatningen settes ned eller falle bort når skadelidte (eller noen som hefter for han) ”har medvirket til skaden ved egen skyld”, jf. skl. § 5-1 første ledd. Ordene ”ved egen skyld” fanger opp alle typer av uaktsomhet.

Dersom en arbeidstaker har medvirket forsettlig eller grovt uaktsomt til skaden kan erstatningen settes ned eller falle helt bort i yrkesskadesammenheng, jf. § 14 første pkt. Alle andre skyldformer (f.eks. uaktsomhet og culpa levissima) gir skadelidte arbeidstaker rett på et uavkortet erstatningsoppgjør. For det tilfelle at skadelidte selv har medvirket ved forsett eller grov uaktsomhet kan erstatningen avkortes etter en konkret vurdering, tilsvarende skl. § 5-1.

Begrepet ”egen skyld” i skl. § 5-1 viser til at skadelidte i en konkret situasjon burde handle annerledes. Lødrup formulerer dette som et spørsmål om det finnes forhold på skadelidtes side som har økt risikoen for skade. Videre er utgangspunktet om skadelidtes opptreden er av en slik karakter at det bør få betydning for erstatningens omfang.²⁴

Hvordan den enkelte skadelidtes opptreden skal vurderes, avhenger av flere forhold. Noen ganger har både skadelidte og skadevolder samvirket til skaden. Et eksempel på dette finnes i Rt.2000.1991 ”Stryn Skisenter”. Erstatningskravet fra en skiløper i alpinanlegget Stryn Skisenter ble redusert som følge av hennes medvirkning. Det var vanskelige forhold i bakken, og skaden skjedde ved at det lå en stor stein svært nær traseen uten sikring. I dommen ble skadelidte å bebreide for at hun ”kjørte i en løype i fjellet som var ukjent for henne, og at hun var klar over at det var vanskelig å se terrengforholdene på grunn av flatt lys”. Høyesterett mente at dette tilsa økt aktsomhet ”særlig ved å avpasse farten etter forholdene og egne ferdigheter. At hun ikke straks reduserte farten da hun ikke så klart på grunn av tårer i øynene og at hun fortsatte over den uoversiktlige hengkanten med en ikke ubetydelig fart, må føre til at hun anses å ha medvirket til skaden” (på side 1996). Årsaken til skaden var i denne saken både at

---

²⁴ Se Lødrup 2009 s.413

skisenteret ikke hadde fjernet steinen eller satt opp fareskilt, og at skadelidte hadde holdt uforsvarlig høy fart etter forholdene.

Hvor skadelidte har positiv kunnskap om risikoen for skade, stilles høyere krav til aktsomhet enn hvor han ikke har slik kunnskap. Den bilist som kjører på glatt føre har kunnskap om at dette til tider kan være svært risikofylt, og må tilpasse kjøringen etter forholdene. Terskelen til bilistens aktsomhet vil i slike situasjoner øke. Dette må tilsvarende gjelde i yrkesskadesammenheng hvor arbeidstaker har positiv kunnskap om en konkret risiko.

Også skadelidtes erfaringsbakgrunn er i denne sammenheng av interesse. Den som har en særlig erfaringsbakgrunn fra et område må handle deretter, eller en som bør kjenne de spesielle faremomenter på et område må handle for å minske risikoen for skade. Den som handler innenfor sin profesjon må som regel anses å ha mer kunnskap om de faremomenter som finnes enn andre. En sveiser vet hvilke farer som er forbundet med sveising og må handle deretter. Men hvis en ufaglært skal prøve seg med litt sveising hjemme, kan det ikke stilles like høye krav til hans kunnskap om de faremomenter forbundet med jobben.

I de tilfellene skadelidte er i en presset eller hektisk situasjon kan dette få betydning for skyldvurderingen. Skadelidtes handlemåte må bedømmes konkret i hvert enkelt tilfelle, og hvis skadelidte var under press kan det være en ansvarsbefriende unnskyldningsgrunn at han objektivt sett handlet i strid med aktsomhetsnormen.

Det skal også regnes som medvirkning etter § 5-1 nr. 2 at skadelidte har "latt være i rimelig utstrekning å fjerne eller minske risikoen for skade eller etter evne å begrense skaden". Tidsperspektivet er her før skaden inntraff, og viser til at skadelidte ikke traff de nødvendige forhåndsregler for å hindre skaden ("minske risikoen"). Når ikke forhåndsregler i "rimelig utstrekning" er tatt, kan dette regnes som medvirkning. Et klassisk eksempel er manglende bruk av bilbelte. Da har man latt være å holde risikoen på et så lavt som mulig nivå, og dette anses som medvirkning. Rt.2005.887 reiser en prinsipiell problemstilling om nettopp manglende bruk av bilbelte representerer en slik uaktsomhet at det bør foretas avkorting. I saken var en 17 ½

gammel jente passasjer i en bil. For at medvirkning skulle kunne foretas etter bilansvarsloven, måtte det være mer enn bare lite å legge henne til last, at hun ikke brukte bilbelte. Var det ikke å bruke bilbelte mer enn bare simpel uaktsomhet? Høyesterett besvarer dette bekreftende. Skadelidte hadde positiv kunnskap om risikoen for skade ved å unnlate å bruke bilbelte, og det var mer enn bare lite uaktsomt av henne å unnlate bruk av bilbelte.

Dommen kan ha interesse også på yrkesskaderettens område. Hva hadde resultatet blitt om en yrkessjåfør under dekning av yrkesskadeforsikringsloven hadde unnlatt å bruke bilbelte? Som vi vet er det et vilkår etter yforsl. § 14 om grov uaktsom opptreden eller forsett for at det erstatningen skal kunne avkortes. En yrkessjåfør har en særlig erfaringsbakgrunn fra det å være sjåfør, og må derfor kjenne risikoen for skade ved unnlatt bruk av bilbelte godt. Aktsomhetsnormen er relativ, og i et konkret tilfelle kan derfor det at en yrkessjåfør som ikke bruker bilbelte trolig betraktes som grovt uaktsomt.

Som tidligere nevnt skiller ikke bestemmelsen i skl. § 5-1 mellom de ulike grader av skyld. I prinsippet kan altså den laveste skyldgrad også medføre reduksjon i erstatningen. Skyldgraden kommer inn som et moment i medvirkningens betydning i det enkelte tilfelle. I forarbeidene til skadeerstatningsloven ble det foreslått at medvirkning ikke skulle få betydning hvor skadelidte bare hadde utvist liten grad av skyld (*culpa levissima*).²⁵ I proposisjonen ble forslaget ikke fulgt opp under henvisning til at domstolene burde stå fritt.

Tilvisningen i yforsl. § 14 annet pkt om at skl. § 5-1 gjelder ”så langt den passer” går først og fremst på momenter i avkortingsvurderingen. Erstatningen kan settes ned eller falle bort for så vidt det er ”rimelig når en tar hensyn til atferden, og dens betydning for at skaden skjedde, omfanget av skaden og forholdene ellers”(første ledd).

Avkortingsspørsmålet etter yforsl. § 14 bygger altså i hovedsak på samme prinsipper som etter den alminnelige erstatningslære og skl. § 5-1. Men etter yrkesskadeforsikringen er skyldkravet noe annerledes. Utgangspunktet etter

---

²⁵ Se NOU 1977: 30

yrkesskadeforsikringen er at skadelidte har et slingringsmonn eller en skyldmargin med tanke på sin uaktsomme opptreden. Dette må tas i betraktning når det gjelder momentet ”hensyn til atferden”. Momentet ”dens betydning for at skaden skjedde” (altså atferdens betydning) viser til årsaker for at skaden oppsto på så vel skadevoldersiden som skadelidtes side. Det vil si at skadelidtes handlemåte skal vurderes opp i mot det farepotensiale på arbeidsplassen, slik som for eksempel manglende sikkerhetstiltak, mangelfull opplæring eller lignende.

Sammenlignet med medvirkningsbestemmelsen i skl. § 5-1 og den alminnelige erstatningsrett, må man i vurderingen etter yrkesskadeforsikringsloven dessuten ta hensyn til den forsikringsdekning arbeidsgiver har. At arbeidsgiver er dekket gjennom yrkesskadeforsikringen medfører at han kan kalkulere premieinnbetalingen som en driftskostnad. Det blir derfor ikke arbeidsgiver selv som må bære de økonomiske kostnadene ved et skadeoppgjør. Dette systemet medfører at det med rimelighet kan kreves større grad av skyld hos skadelidte fordi arbeidsgiver er forsikringsdekket.

Bestemmelsen i skl. § 5-1 er generelt utformet og skal dekke mange ulike typer situasjoner. Ofte vil partene være like profesjonelle eller like lite profesjonelle. I yrkesskadesammenheng er arbeidsgiver den profesjonelle part, mens arbeidstaker vil være en svakere part. Dette i seg selv kan tale for at ansvaret ikke pålegges arbeidstaker. I henhold til yforsl. § 14, som viser til skl. § 5-1 må det tas med i vurderingen at den ansvarlige skadevolder alltid indirekte er et forsikringsselskap. Momentet ”omfanget av skaden” vil da ofte tale i mot reduksjon. Et forsikringsselskap har anledning til å pulverisere tapet og det økonomiske tapet vil være nærmest å plasseres der, fordi omfanget av skaden ofte ikke vil bli særlig belastende for et forsikringsselskap.

Tilsvarende gjelder også skl. § 5-1 annet ledd om at det også regnes som medvirkning om skadelidte (eller erstatningssøkeren) ”har latt være i rimelig utstrekning å fjerne eller minske risikoen for skade eller etter evne å begrense skaden”. Dette momentet viser til sikkerhetstiltak skadelidte burde foretatt for å kunne avverge eller minke risikoen. Ordene ”har latt være i rimelig utstrekning å fjerne eller minske risikoen” viser til at det gjelder tiltak forut for skaden skjedde. Som eksempel nevner forarbeidene manglende bruk av adekvat verneutstyr slik som for eksempel hjelm. Det kan også være

skadelidtes manglende oppmerksomhet. At han for eksempel burde foretatt noe for å redusere en risiko for skade, slik som for eksempel kontrollere at en planke er festet skikkelig dersom denne har et skadepotensiale. Til sammenligning med ansvar etter alminnelig erstatningsrett, vil reduksjon i erstatningen på dette grunnlag bare bli aktuelt i yrkesskadesammenheng dersom uaktsomheten er grov eller forsettelig, jf. yforsl. § 14. Det er uaktsomheten i forhold til den konkrete skaden som er avgjørende. Brudd på adekvate sikkerhetstiltak vil sjeldent i seg selv være tilstrekkelig, jf. Ot.prp.nr.44 (1988-1989) på side 89.²⁶ Det må noe mer til, for eksempel kan tenkes at brudd på sikkerhetstiltak og en særlig synbar risiko vil kunne gi grunnlag for avkorting.

Skadelidte har altså krav på uavkortet erstatning så lenge uaktsomheten ikke er grov eller forsettelig. Vi ser at loven om yrkesskadeforsikring oppstiller et strengere krav enn det som følger av alminnelige erstatningsrettslige prinsipper, til fordel for arbeidstakerne.

Bestemmelsen er en ”kan regel” og hindrer ikke at det ses helt bort fra den aktuelle medvirkningen. At loven bruker ordet kan, understreker at det alltid må foretas en konkret vurdering av om avkorting skal finne sted, basert på de vurderingsmomenter loven angir.

Under lovgivningsprosessen ble det vurdert om yrkesskadeforsikringsloven skulle følge det alminnelige prinsipp om medvirkning i skl.§ 5-1 eller om det skulle vedtas en avvikende ordning. Departementet valgte ordningen med at bare de grovt uaktsomme og forsettelige handlingene skulle kunne gi grunnlag for avkorting. I forarbeidene drøftes i denne sammenheng forholdet til skadeerstatningsloven, og det konkluderes med at en avvikende ordning er det mest rimelige i yrkesskadesammenheng. Dette begrunnes ut i fra de hensyn loven bygger på, se kapittel 2.3. I denne sammenheng kan kort nevnes hensynet til raskt oppgjør, unngå konflikter på arbeidsplassen, og forsikringshensynet.

---

²⁶ Se også Norsk Lovkommentar ved Bjarte Askeland til yrkesskadeforsikringsloven note 97.

Også andre spesiallover har andre skyldkrav enn skadeerstatningsloven. Det kan vises til for eksempel bilansvarsloven som bare ser bort fra den simple uaktsomhet i medvirkningssammenheng.²⁷ Årsaken til dette er at det er helt andre hensyn bak bilansvarsloven, enn det er bak yrkesskadeforsikringsloven. I trafikkskadesammenheng er det viktig å motivere til en høy grad av aktsomhet i trafikken. Lovene har flere fellestrekk, for eksempel er begge bygget opp som en ansvarsforsikring. En vesentlig forskjell er likevel at etter yrkesskadeforsikringsloven er skadevolder arbeidsgiver, mens i trafikkskadesammenheng er skadevolder en privatperson (som kan søke dekning gjennom sin ansvarsforsikring). Arbeidsgiver har andre interesser i å unngå konflikt og å foreta et raskt oppgjør, enn det den tilfeldige bilist har.

Dette systemet medfører at yrkessjåfører faller under yrkesskadeforsikringslovens dekningsområde og skyldkrav. Med andre ord kan en yrkessjåfør tilsynelatende være mer uaktsom enn en alminnelig bilist. Dette kan umiddelbart virke urimelig, men er begrunnet ut i fra hensynene bak yrkesskadeforsikringsloven. Forskjellen trenger nok i realiteten ikke så stor som den kan synes. På grunn av at aktsomhetsnormen er relativ, vil det kunne stilles strengere krav til en yrkessjåførs aktsomhet enn en alminnelig bilist. Den uaktsomme opptreden hos en alminnelig bilist vil undertiden kunne betraktes som grov uaktsom hos en yrkessjåfør, jf. relativiseringen av aktsomhetsnormen.²⁸

3.4 Ansvarsgrunnet og medvirkningens betydning for dette.

3.4.1 Innledning

For at en skadelidt skal kunne bli tilkjent erstatning, må noen kunne holdes økonomisk ansvarlig. I den tradisjonelle erstatningsrett skilles det gjerne mellom objektivt og subjektivt ansvarsgrunnlag. Ansvar på subjektivt grunnlag, gjerne omtalt som culpa-ansvaret forutsetter utvist skyld hos en skadevolder.

---

²⁷ Se bal. § 7 første ledd første pkt.: ”Har skadelidaren medverka til skaden med vilje eller i aktløyse, kan retten minka skadebotkravet eller lata det falla heilt bort, så nær som når skadelidaren kan leggjast berre lite til last”.

²⁸ Se Lødrup 2009 på side 157flg.

Det objektive ansvaret kan være lovfestet eller ulovfestet. Yrkesskadeforsikringsloven bygger på et lovfestet objektivt prinsipp, jf. § 11. Den ansvarlige er forsikringsselskapet uavhengig av om arbeidsgiver har utvist skyld.

For ansvar på grunnlag av culpa, regulerer skl. § 5-1 forholdet til skadelidtes egen medvirkning. Bestemmelsen gir hjemmel for å nedsette erstatningen. Lovens ord forutsetter at ”erstatningen [kan] settes ned eller falle bort”. Hvorvidt det skal foretas en reduksjon i erstatningen på grunnlag av skadelidtes adferd beror altså på en skjønsmessig vurdering. Det skal bare foretas reduksjon dersom dette finnes ”rimelig”, jf. §5-1 første ledd første punktum. I denne rimelighetsvurderingen skal det tas hensyn til atferden, og dens betydning for at skaden skjedde, omfanget av skaden og forholdene ellers.

I dette kapittelet blir ansvarsgrunnlaget etter yrkesskadeerstatningsloven gått igjennom, og hvilken betydning det har at skadelidte arbeidstaker har medvirket til skaden.

3.4.2 Ansvarsgrunnlaget etter yrkesskadeforsikringsloven

For det ulovfestede objektive erstatningsansvar kreves en ekstraordinær risiko som er stadig og typisk for virksomheten. For yrkesskadenes vedkommende, er ansvaret lovfestet i § 11, og dersom lovens vilkår er oppfylt utløses betalingsplikt for forsikringsselskapet.

Loven opererer med tre alternativer for hvilke typer skader eller sykdommer som kan gi rett til dekning i § 11 litra a, b og c. Yrkesskadeforsikringslovens dekningsområde er for de skade eller sykdommer som oppstår ”i arbeid på arbeidsstedet i arbeidstiden,” jf. § 10. I de følgende underpunktene er problemstillingen på hvilken måte medvirkningsbestemmelsen i yrkesskadeforsikringsloven påvirker de ulike ansvarsgrunnlagene.

3.4.3 Skade eller sykdom forårsaket av arbeidsulykke

I første alternativ, litra a, må skaden eller sykdommen må være *forårsaket av arbeidsulykke*. Begrepet arbeidsulykke svarer til folketrygdlovens § 13-3 annet ledd og omfatter ”en plutselig eller uventet ytre hending”, og skal forstås på samme måte i yforsl.²⁹

Hva som er plutselig og uventet beror på en konkret vurdering av skadehendelsen.³⁰ Også andre skader "som følge av egenskaper ved arbeidet eller arbeidsstedet", jf. NOU 1988:6 side 72-73, omfattes av begrepet. Forarbeidene angir at uttrykket ”plutselig hendelse eller begivenhet” må avgrenses mot skadelig påvirkning som har vart over en viss tid. Det siktes her til typiske belastningsskader pådratt gjennom arbeid over en lengre tidsperiode.³¹ Per i dag finnes heller ikke eksempler på at psykiske plager som for eksempel på grunn av mobbing er blitt godkjent som yrkesskade. Derimot finnes eksempler på at arbeidsgiver er blitt ansvarlig på objektive grunnlag etter skl. § 2-1 nr. 1 for at arbeidstaker er blitt mobbet av andre arbeidstakere. Se i denne sammenheng for eksempel Rt.1997.786.

Arbeidsulykkebegrepet kan deles i et markert eller klassisk ulykkesbegrep og et avdempet, jf. ftrl. § 13-3 annet ledd. Det markerte eller klassiske begrepet krever en ”plutselig og uventet ytre hending”, jf. første punktum, mens det avdempede begrepet i annet punktum. angir at det også skal regnes som arbeidsulykke når en ”konkret tidsbegrenset ytre hending som medfører en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid”.

Selve medvirkningen til egen yrkesskade eller sykdom blir litt ulik etter disse to begrepene.

---

²⁹ Jf. Ot.prp.nr.44 (1988-1989) på side 89.

³⁰ Jf. Lødrup side 250.

³¹ Ot.prp.nr.44 (1988-1989) på side 89

3.4.4 Medvirkning i henhold til det markerte eller klassiske begrepet

Medvirkning til det markerte eller klassiske begrepet kan for eksempel være manglende bruk av verneutstyr som resulterer i en fysisk skade. Fra rettspraksis kan nevnes LB-2009-106712. En murer arbeidet med et rekkverk og i forbindelse med sjekk av inntak for strømtilførsel lente han seg ut over rekkverket. Topplanken på rekkverket glapp utover kanten og skadelidte fulgte etter utover kanten og falt ned ca 3,5 meter. Årsaken til skaden var at han hadde glemt å spikre fast en planke til underliggende stolper. Spørsmålet for lagmannsretten var blant annet om denne medvirkningen skulle anses som grov, noe den kom til at den ikke var. Det var ikke omtvistet at ulykken var en plutselig og uventet ytre hending. I vurderingen av hvilken betydning skadelidtes egen medvirkning skal få for dette ulykkesbegrepet, er et sentralt vurderingstema om opptreden der og da representerer avvik fra fornuftig og forsvarlig handlemåte. Dette omfatter blant annet det farepotensialet en konkret handlemåte representerer. I dommen la lagmannsretten vekt på at farepotensialet var begrenset, fordi unnlåtelsen (av ikke å feste planken tilfredsstillende) ikke satte mange personer i fare for å bli skadet. Skadelidte hadde utvist uaktsomhet, men den var ikke grov. Forglemmelsen var etter lagmannsrettens vurdering ” ikke [større] enn det noen og hver fra tid til annen kan gjøre seg skyldig i”.

I henhold til det markerte eller klassiske yrkesskadebegrepet ser vi at handlingen eller unnlåtelsen må representere et markert avvik fra forsvarlig handlemåte. Denne formuleringen er også brukt i en del dommer som går på medvirkning til dette ulykkesbegrepet.³² Som et generelt utgangspunkt er det med støtte i rettspraksis derfor ikke tilstrekkelig å gjøre seg skyldig i en forglemmelse, for at medvirkningen skal få betydning på ansvarsgrunnlaget.

I Rt.2006.1642 ”Fotballspillerdommen” pådro en profesjonell fotballspiller seg en ryggskade fordi han ble taklet hardt under en NM-cupkamp. Spørsmålet for Høyesterett var om dette kunne regnes for yrkesskade etter ftrl. § 13-3 første ledd. I saken ble spørsmålet besvart bekreftende, fordi den konkrete handlingen (at han ble taklet) atskilte seg markert fra spilllets ordinære gang og hadde et betydelig skadepotensiale.

---

³² Se f.eks. RG.1998.1295.

Derfor falt denne taklingen utenfor rammen av det en profesjonell fotballspiller skulle utsettes for, og skaden ble ansett som arbeidsulykke.

Dommen viser at arbeidsulykkebegrepet innebærer ”en form for relativisering av kravet til ulykkeshendelse” (på side 1642). En yrkesfotballspiller må tåle betydelig mer i form av fallskader enn hva for eksempel en advokat måtte tåle.³³

At Høyesterett relativiserer kravet til ulykkeshendelse, må også medføre en relativisering av medvirkningsbegrepet. Hva som er uaktsom medvirkning i forhold til et konkret skadetilfelle inneholder også et subjektivt element. Når Høyesterett formulerer det uaktsomme som at avvik fra forsvarlig handlemåte må det ses hen til hva som er forsvarlig handlemåte i forhold til den konkrete skadelidte basert på hans forutsetninger for å handle forsvarlig og hans erfaringsbakgrunn.

I henhold til profesjonelle idrettsutøvere spiller aksept av risikosynspunktet er sentral rolle. Dette kommer klart fram i avsnitt 37 i dommen.

Høyesterett understreker at risikoen med å drive fotball på profesjonelt nivå er høy for at skade skal kunne oppstå, og videre at ”Som nevnt faller en vesentlig del av denne risikoen utenfor yrkesskadedekningen, da skaden er et resultat av den ordinære utførelse av arbeid”.

I denne saken var det sentrale spørsmålet om fotballspilleren hadde akseptert risikoen for skade (selv om Høyesterett ikke bruker denne formuleringen). Skadelidte vil i en slik situasjon få alt eller ingenting. Enten var ulykken innenfor den risikoen han hadde akseptert, slik at avkorting ikke ble aktuelt, eller så var ulykken utenfor som skulle resultere i full erstatning. I forhold til medvirkning kan retten komme til mellomløsninger, fordi det skal foretas en skjønsmessig vurdering av hvor stor avkorting som skal finne sted. Kjønstad har formulert dette som at det ”er paradoksalt at den uaktsomme medvirkning kan føre til delvis erstatning, mens det aktsomme

---

³³ Når det gjelder idrettsskader gav Høyesterett tilslutning til denne oppsummering av Trygderetten: ” Slik denne rett oppfatter ovennevnte saker, og den praksis som er etablert, legges det vekt på hvilken risiko det er ved den skadeutløsende aktivitet, i hvilken grad aktiviteten inngår i den skadedes vanlige arbeidsoppgaver, hvilken kontroll vedkommende hadde med situasjonen, involvert hastighet og kraft, om vedkommende faller, og hva skadens art kan fortelle om hendelsesforløpet.” (Avsnitt 38.)

forholdet hos skadelidte kan føre til ingen erstatning”.³⁴ Hvor paradoksalt dette er, kan diskuteres. Hvor en skadelidt medvirker, gjør han noe som i utgangspunktet ikke trenger å være farlig, på en uforsvarlig måte. Medvirkeren har bidratt med egen skyld til at skaden skjedde. Ofte vil det derimot være skyld på begge sider, og rimelig at henholdsvis arbeidsgiver (hans forsikringsselskap) og arbeidstaker deler tapet mellom seg, slik at den som uaktsomt medvirker gir delvis erstatning. I forhold til bortfall av erstatning på grunnlag av aksept av risikosynspunktet, er det tale om å utføre en virksomhet som i utgangspunktet er farlig på en så forsiktig måte som mulig. Dette aktsomme forhold hos skadelidte som kan føre til bortfall av erstatningen må ses på som en oppfordring til å hindre skade på områder som i utgangspunktet er forbundet med risiko.

En annen dom av interesse for arbeidsulykkebegrepet finnes i Rt.2005.1757 ”Skyggesaken”. Saken gjaldt en arbeidstaker som pådro seg en kneskade da han under arbeid som industrirørlegger skulle hente noen bolter under et stillas. Det var så lavt under stillaset at han måtte bevege seg på huk. Da han hadde beveget seg tilbake med boltene i hendene og skulle reise seg opp, oppfattet han det slik at en stålbjelke - som var en del av stillaset - kom mot ham, eller at han var så nær denne at den var i ferd med å treffe hodet. For å unngå å støte hodet mot stålbjelken vred han seg unna mens han fortsatt var i sittende stilling. Ved denne avvergemanøveren oppstod det en vridning i høyre kne.

Det viste seg at det aldri var noen reell fare for sammenstøt med stålbjelken. Skadelidtes forestilling om dette var en misoppfatning som skyldtes en skygge fra stålbjelken.

Dommen går grundig igjennom arbeidsulykkebegrepet, og det blir lagt vekt på trygderettspraksis, forarbeider og juridisk teori. Førstvoterende med tilslutning fra de øvrige dommerne presiserer at det ”ikke stille noe tilleggskrav om ytre hending” og at det i ”slike tilfeller vil den vanskelige arbeidssituasjonen eller det forhold som har ført til den ekstraordinære påkjenningen eller belastningen i seg selv kunne utgjøre tilstrekkelig ulykkesmoment” (se avsnitt 51).

---

³⁴ Kjønstad 2002 på side 379.

Høyesterett kommer til den konklusjon at kravet til arbeidsulykke var oppfylt i saken, selv om avvergingsmanøveren objektivt sett var unødvendig.

I saken sto folketrygdlovens definisjon av begrepet arbeidsulykke sentralt, fordi begrepet svarer til loven om yrkesskadeforsikring, jf. ovenfor. Vilåret framgår av ftrl. § 13-3 annet ledd første punktum: ”Som arbeidsulykke regnes en plutselig eller uventet ytre hending som medlemmet har vært utsatt for i arbeidet”.

I medvirkningssammenheng er begrepet ”uventet” av interesse, i betydning at hendingen må være uforutsett.³⁵ Hva som er uventet må vurderes opp i mot det som er vanlig for den type arbeid det er tale om. Også her ser vi en form for relativisering. Det som er uventet for en type virksomhet trenger ikke være det for andre. Jo mer skadelidte er å bebreide for å ha satt seg i en risikofylt posisjon, jo mindre uventet kan man si ulykken er. Dersom en snekker for eksempel er uforsiktig med festing av et stillas, vil det ikke være spesielt uventet dersom stillaset faller sammen. På denne måten ser vi at den uforsiktige arbeidstaker ved egne handlinger kan påvirke hvor uventet skaden er, og dette kan igjen føre til bortfall av ansvarsgrunnlag.

3.4.5 Medvirkning i henhold til det avdempede begrepet

I Rt.2009.1626 gjaldt saken en lærer på en ungdomsskole som under undervisning i dans pådro seg en bruskskade i kneet da hun instruerte en skoleklasse. Spørsmålet var om skaden var forårsaket av arbeidsulykke etter det avdempede ulykkesbegrepet i ftrl. § 13-3 første ledd jf. annet ledd, da det var klart i saken at skaden ikke skjedde ved noen ulykkesartet hendelse, (se avsnitt 37). Årsaken til lærerens kneskade var at hun snudde seg brått mot noen elever for å få deres oppmerksomhet, da de var urolige og uoppmerksomme. Foten ble i denne bråe snubvegelsen hengende igjen i gulvet, som medførte bruskskaden i lærerens kne.

Denne skaden ble ikke godkjent som yrkesskade, da hendelsen ikke kunne anses som arbeidsulykke. Høyesterett viser blant annet til at det i saken ikke forelå noe faremoment som tilsa at hun måtte handle spesielt raskt. Det Høyesterett sier i denne

---

³⁵ Se Norsk Lovkommentar til folketrygdloven ved Morten Gaarder note 863 tredje avsnitt.

saken er egentlig at det ikke var noe i situasjonen som tilsa at hun måtte foreta denne bråe snubegevelsen. At hun valgte å snu seg på denne måten uten at det var noen ytre omstendigheter som tilsa dette, måtte stå for hennes egen regning.

Et annet tilfelle som gjaldt dette avdempede ulykkesbegrepet finnes i Rt.2007.882 ”Pallekjennelsen”. En kvinnelig ansatt fikk en skade i ryggen da hun skulle stable paller på arbeidsplassen. Hendelsen ble ikke ansett som dekket av ftrl. § 13-3 annet ledd annet punktum. Høyesterett mente at borttrydding og stabling av paller lå innenfor pakkemedarbeideres normale arbeidsoppgaver. Vekten av pallene (23-25 kg) var ikke i seg selv en ekstraordinær belastning.

I saken var arbeidstakeren klar over pallenes vekt, som for øvrig ikke var en ekstraordinær belastning. I og med at hun var klar over pallenes vekt, kan dette tale i mot å se skaden som noe ”usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid”, jf. ftrl. § 13-3 annet ledd annet punktum. Resultatet hadde trolig blitt annerledes dersom for eksempel vekten på pallen hadde vært tyngre enn det som var vanlig.

3.4.6 Andre godkjente skader og sykdommer etter ftrl. § 13-4

Yforsl. § 11 litra b taler om andre sykdommer og skader som etter ftrl. § 13-4 er likestilt med yrkesskader. Bestemmelsen ble i 1997 justert etter den nye folketrygdloven og § 13-4 som omhandler yrkessykdommer likestilt med yrkesskader. Disse ble også gjort gjeldende for yrkesskadeforsikringen.

Hva slags skader og sykdommer dette er, reguleres av forskrift 11. mars 1997 nr. 220 om yrkessykdommer, klimasykdommer og epidemiske sykdommer som skal likestilles med yrkesskade gitt med hjemmel i ftrl. § 13-4 første ledd. Forskriften nevner blant annet løsemiddelskader, kontakteksem, hørselsskader som følge av for eksempel støy fra maskiner, smitte, skader som følge av trykk og en rekke andre. Det følger av yrkesskadeforsikringsloven § 11 andre ledd at listesykdommene skal anses forårsaket i arbeid på arbeidstedet i arbeidstiden med mindre forsikringsgiver kan bevise at dette åpenbart ikke er tilfellet.

Et godt eksempel på medvirkning etter dette alternativet er dommen inntatt i Rt.2000.1614 om passiv røyking. En arbeidstaker hadde delvis ved egen røyking og delvis ved å være blitt utsatt for passiv røyking på arbeidsplassen pådratt seg lungekreft. Lungekreft er slik sykdom som er likestilt med yrkesskade etter yforsl. § 11 litra b.³⁶ Kvinnen i saken arbeidet i en svært røykfull nattklubb, og ble gjennom mange år utsatt for passiv røyking. Dette kombinert med hennes egen røyking resulterte i lungekreft.

Denne typen sykdom er ikke plutselig og uventet slik som situasjonen er i forhold til det markerte eller klassiske begrepet. Sykdommen oppsto som en følge av ytre forhold over lengre tid.

Medvirkningen til denne typen arbeidssykdommer blir noe annerledes, enn medvirkning til en konkret ulykke. Forarbeidene er relativt knappe om hvordan medvirkning i slike tilfeller som Rt.2000.1614 skal bedømmes. I proposisjonen drøfter departementet bare medvirkning i forhold til de klassiske arbeidsulykker, og medvirkning på arbeidsplassen. Som eksempel gis skadelidtes manglende bruk av adekvat verneutstyr tross påbud og advarsel.³⁷ Selv om uttalelsen nok er tilsiktet det markerte ulykkesbegrepet kan manglende bruk av verneutstyr også føre til sykdommer. Som eksempel kan nevnes manglende bruk av støvmasker for arbeidstakere som jobber med støv. Dette kan føre til lungesykdommer.

Arbeidstakerens opptreden utenfor arbeidstiden nevnes ikke i forarbeidene. Det uttrykkes i dommen en skepsis til å legge for stor vekt på forhold utenfor arbeidstiden, og skadelidtes særlige mottagelighet for skade. Førstvoterende uttaler at: ”Jeg vil ikke utelukke at selvforskyldt mottagelighet som følge av røyking, alkoholbruk mv. etter § 14 kan regnes som medvirkning til skaden eller sykdommen. Men vilkåret ”grov uaktsomhet” viser at overtredelsen av aktsomhetsnormen må være kvalifisert”. Det understrekes at man må være varsom med å vektlegge skadelidtes særlige mottagelighet for skade, samtidig som at dersom reduksjon skal finne sted må medvirkningen være kvalifisert klanderverdig, jf ordene ”grovt uaktsomt” i yforsl. § 14.

---

³⁶ Se Rt.2000.1614 på side 1615.

³⁷ Ot.prp.nr.44 (1988-1989) på side 90.

Høyesterett utviser varsomhet med å knytte negative rettsvirkninger til det en arbeidstaker måtte foreta seg på fritiden. Et motsatt syn ville begrense den enkelte arbeidstakers handlefrihet. Gjeldende rett ser ut til å bygge på at det bare unntaksvis kan knyttes rettsvirkninger til det skadelidte måtte foreta seg utenfor arbeidstid. Skal det legges vekt på slike forhold må medvirkningen representere et markert avvik fra forsvarlig handlemåte. Til illustrasjon var i dommen et normalt røykeforbruk på 10-15 sigaretter daglig ikke så kvalifisert at det gav grunnlag for reduksjon. Dette til tross for at det var allment kjent at røyking er svært helseskadelig.

3.4.7 Påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser

Litra c er en sikkerhetsventil og omfatter ”annen skade og sykdom”. Med dette begrepet siktes til skader eller sykdommer som ikke går inn under bokstav a eller b.

Forutsetningen er at arbeidstakeren beviser at skaden eller sykdommen skyldes påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser.³⁸ De skadelige stoffene må videre befinne seg på arbeidsplassen for å gi rett til dekning. Som et eksempel kan nevnes sykdom som oppstår som en følge av støv på arbeidsplassen, og som ikke har dekning i litra b. Forarbeidene nevner som eksempel at yrkesskader som etter sin art tilsvarer dem som gir rett til dekning etter bokstav b, men som ennå ikke er tatt med i listen etter ftrl § 11-4 nr 1, kan gi rett til dekning.³⁹ Belastningslidelsene faller i utgangspunktet også etter litra c utenfor.⁴⁰

I Rt.2008.1646 pådro en mann seg skade i en skulder som følge av et tungt løft i arbeidet. Høyesterett fant at litra c kunne ses som et supplement til litra a og b. Skulderskaden var et typisk utslag av risikofylt arbeidssituasjon under utførelse av arbeidsprosesser og arbeidsgiver er den nærmeste til å bære risikoen for slike skader. Skaden var ikke en ”arbeidsulykke” i lovens forstand og litra a kunne dermed ikke anvendes på forholdet (avsnitt 29).

Tilfellet i saken lå nært opp til det som kunne dekkes etter litra a, og litra c ble anvendt på forholdet (avsnitt 46).

---

³⁸ Jf. Ot.prp.nr.44 (1988-1989) på side 89.

³⁹ Jf. Ot.prp.nr.44 (1988-1989) på side 56.

⁴⁰ Se Ot.prp.nr.44 (1988-1 989) på sidene 49-56 og på side 89.

Medvirkning i henhold til litra c kommer også i betraktning. Her blir spørsmålet blant annet om skadelidte ved egen skyld har bidratt til at han selv er blitt utsatt for skadelige stoffer eller arbeidsprosesser. På samme måte som ellers er det også her krav om kvalifisert avvik fra forsvarlig handlemåte, jf. § 14 ”forsettelig eller grovt uaktsomt”. Et sentralt spørsmål i sammenheng med avkorting etter denne type skade er i hvor stor grad skadelidte selv hadde herredømme over arbeidsprosessen eller de skadelige stoffer som førte til yrkesskade. I denne sammenheng er Rt.2011.363 ”Befalskoleelev” og Rt.2004.261 ”Blodproppdommen” illustrerende.

I dommen fra 2004 hadde en sveiser pådratt seg blodpropp gjennom sitt sveisearbeid. Årsakene var lange sammenhengende perioder med sveising i vanskelige og tunge arbeidsstillinger. Skaden ble godkjent som yrkesskade etter yforsl. § 11 litra c av et flertall på tre dommere. I saken fra 2011 ble en befalskoleelev påført kuldeskade under en øvelse. Årsaken til skaden var en langvarige utendørs øvelse, der han den fjerde dagen på kvelden la seg til å sove uten å dekke noe over seg for å beskytte mot kulda (se avsnitt 26). Erstatning ble nektet under henvisning til at kravet til ”arbeidsprosess” i litra c ikke var oppfylt.

Generelt om medvirkning i denne sammenheng kan man si at desto mer arbeidsgiver bestemmer og instruerer hvordan jobben skal utføres, desto mindre mulighet har arbeidstaker for å medvirke. I ”Blodproppdommen” hadde sveiseren utført det arbeidet han ble pålagt av arbeidsgiver og hadde liten mulighet for å påvirke de vanskelige arbeidsposisjonene han måtte arbeide i. Dette tilsier at det vanskelig kan bli tale om noen reduksjon i erstatningen på grunn av skadelidtes medvirkning. I forhold til befalskoleeleven i Rt.2011.363 kan man si at han i større grad kunne påvirke sin arbeidssituasjon. Det var ingen arbeidsgiver som påla ham å sove uten å dekke seg til mot kulde. Synspunktet kommer fram i førstvoterendes votum i avsnitt 49: ”Hva enten man vurderer overlevelsesuken som helhet eller betrakter de forskjellige stadier av den, hadde elevene betydelig frihet med hensyn til hvordan de enkelte oppgaver skulle løses. De var overlatt til seg selv, deres veivalg i terrenget og gjøremål var i liten grad spesifisert, og ingen tilstedeværende offiserer førte tilsyn med dem. Etter mitt syn er det

ikke naturlig å anse en slik øvelse, som var et ledd i deres opplæring, som en ”arbeidsprosess” i lovens forstand”.

Dette gjentas også av førstvoterende i avsnitt 52 med en henvisning til Forsikringssskadenemndas praksis i forhold til litra a. Det pekes på at det har vært lagt vekt på om kulda inntraff plutselig, om den har vært særlig sterk og i hvilken grad skadelidte selv hadde kontroll over situasjonen. Kulda var ikke særlig sterk og inntraff i saken ikke plutselig.

3.5 Aksept av yrkesrisiko

I sammenheng med ansvarsgrunnlaget, er det interessant å se på tesen om at arbeidstaker ved å ta arbeid aksepterer den risikoen som følger med arbeidet. Det er klart at enkelte yrkesgrupper løper en større risiko for skade enn andre. En sprengningsarbeider må sies å være mer utsatt for risiko, enn for eksempel en kontormedarbeider. Problemstillingen i dette avsnittet er altså om det i yrkesskadesammenheng er rom for en ”aksept av risiko” tankegang.

I den tradisjonelle erstatningslære er det rom for slik aksept av risiko eller samtykke som bortfallsgrunn. Hensynet bak dette er først og fremst at det kan være lite rimelig om skadevolder måtte bli ansvarlig for noe skadelidte fullt ut har samtykket i. Vi tenker oss at skadelidte dispositivt godtar for eksempel økonomiske følger av en eventuell skade i en konkret situasjon.⁴¹ Selv om vilkårene for erstatning ellers måtte være tilstede kan en slik dispositiv aksept av risikoen i ord eller handling gi grunnlag for at skadevolderen går fri for ansvar. Det kan altså føre til manglende ansvarsgrunnlag. Samtykke til medisinske inngrep er et praktisk eksempel.⁴² Ved en eventuell skade kan legen gå fri for ansvar på grunn av pasientens aksept av risiko. Se pasientskadeloven § 2 tredje ledd første punktum.

Eldre rettspraksis bygget på det syn at når arbeidstakeren hadde påtatt seg et arbeid, fikk han selv bære den risikoen for skade som arbeidet innebar.

---

⁴¹ Jf. Nygaard 2007 på side 304.

⁴² Jf. Nygaard 2007 på side 305.

I Sykepleierdom II i Rt.1949.688 (dissens) var 6 sykepleiere ved kirurgisk avdeling blitt smittet av tuberkulose. I saken fikk aksept av risiko-synspunktet gjennomslag. En pasient som var innlagt for mavesår viste seg å lide av tuberkulose. Sykepleierne ble smittet under utførelse av sitt arbeid og krevde erstatning fra sykehuset.

Førstvoterende med flertall vurderer aksept av risiko-synspunktet slik:

”Alt i alt ser jeg forholdet slik at de ankende parter ikke gjennom den smittefare som den omtalte pasients innleggelse på sykehuset frembød, eller gjennom den kontakt med ham som deres arbeid i større eller mindre grad medførte, ble utsatt for en risiko som gikk ut over hva sykepleierker - eller annen betjening ved et sykehus av foreliggende art ved den tid, nemlig såvidt langt tilbake som i 1943, måtte regne med”.⁴³

Denne svært strenge rettssituasjonen ble etter hvert endret i favør av arbeidstakerne. Rt.1990.829 ”Hardangerjaktdommen” markerer en endring av rettstilstanden, der Høyesterett tar avstand fra synspunktet om passiv identifikasjon på personskaderettens område.

Under utarbeidelsen av yrkesskadeforsikringsloven er også temaet inngående drøftet i forarbeidene. Departementet støtter utvalgets synspunkt om at aksept av risikosynspunkter ikke bør kunne føre til bortfall av erstatning for yrkesskade og yrkessykdom. Begrunnelsen for dette er grunnleggende rettferdshensyn, og det uttales at ”[v]ernet som den foreslåtte yrkesskadeforsikringen er tenkt å gi, ville kunne bli illusorisk hvis aksept av risiko-synspunkter fikk anvendelse”. Det fremheves at selv om arbeidstakerne ofte kunnskap om at det er knyttet visse farer til arbeidet når de inngår arbeidsavtalen, bør dette ikke frata dem retten til erstatning hvis risikoen gjør seg utslag i en skade. For det første kan valgmulighetene være begrensede. Arbeidstakeren har kanskje ikke muligheter for å få annet, mindre farefullt arbeid. Da bør det ikke knyttes negative rettsvirkninger til at risikoen ”frivillig” er akseptert.⁴⁴

---

⁴³ Sykepleier-dom I i Rt.1933.509 og Sykepleier-dom III i Rt.1950.448 bygger på de samme synspunkter.

⁴⁴ Se Ot.prp.nr.44 (1988-1989) på side 65.

Vi ser at både ”Hardangerjaktdommen” og uttalelsene i forarbeidene bryter med tidligere rettstilstand. Yrkesskedeforsikringsloven har ingen bestemmelse om aksept av risiko, men det er forutsatt at slike betraktninger ikke kan avskjære erstatning.

4 Typiske situasjoner der medvirkning kommer i betraktning i yrkesskadesammenheng.

4.1 Innledning

I dette kapittelet skal det redegjøres for noen typiske situasjoner der spørsmålet om medvirkning kan komme i betraktning i yrkesskadesammenheng, basert på tidligere rettsavgjørelser og uttalelser fra avkortingsnemnda.

4.2 Manglende bruk av verneutstyr eller sikkerhetsutstyr

Forarbeidene nevner dette med manglende bruk av adekvat sikkerhetsutstyr som eksempel på medvirkning i yrkesskadesammenheng. Det finnes lite rettspraksis om problemstillingen, men fra avkortingsnemnda finnes en del uttalelser som kan være illustrerende for hvilke type situasjoner problemstillingen melder seg i.

I AKN-1602 hadde en elev ved videregående skole fått tre fingre kappet av i en båndsg. Skadelidte skulle knipse bort avkappede trebiter fra sagen, og dette førte til skaden. Eleven hadde på skadetidspunktet gjennomgått tre år med mekaniske fag (plate- og sveiselinje) på skolen. Skaden skjedde da eleven hadde yrkesrettet utplassering ved en bedrift. Elevene hadde fått klar muntlig instruks om å bruke redskap for å fjerne bitene, og ikke bruke fingrene. Nemnda kom til at elevens forhold var å anse som grovt uaktsomt. Selv om nemndas vurdering er relativt knapp, må det kunne legges til grunn at denne skadelidte måtte anses godt kjent med risikoen av å bruke sag, da dette inngikk som en naturlig del av undervisningen. Grunnvilkåret for avkorting var altså til stede. Nemnda mente derimot forsikringsselskapets avkorting med 20 % var for streng. Dette ble begrunnet med skadelidtes unge alder og at han var elev på videregående skole. Erstatningen ble etter dette redusert med 10 %. Uttalelsen fra nemnda med tanke på

avkortingens størrelse bygger på hensynet til og ikke å oppnå sosialt urettferdige resultater. Det samme synspunktet er lagt til grunn i Høyesterettspraksis, se dommen omtalt overfor i Rt.2008.453.

Uttalelsen i AKN-2448 gjaldt et lignende faktisk forhold. I saken fikk skadelidte fire fingre kappet av i en arbeidsmaskin, fordi han unnlot å bruke påbudt sikkerhetsutstyr. Påbudet hadde i saken hjemmel i forskrift. I denne saken kom nemnda til at forholdet ikke var grovt uaktsomt, og skadelidte ble tilkjent full erstatning. Bakgrunnen for dette var at det på arbeidsplassen hadde utviklet seg en praksis der det var vanlig blant mange ikke å bruke de påbudte sikkerhetsutstyrer på den type arbeid skadelidte foretok seg. Uttalelsen viser at manglende bruk av påbudt sikkerhetsutstyr ikke i seg selv er tilstrekkelig for vilkåret grovt uaktsomt i yforsl. § 14. En avvikende praksis med tanke på sikkerhetsinstrukser på arbeidsplassen kan i følge uttalelsen påvirke vilkåret.

4.3 Brudd på sikkerhetsinstruks, påbud fra arbeidsgiver mv.

RG.1998.1295 gjaldt en 21 år gammel minedykker i militæret om ble skadet under trykk. Spørsmålet for retten var om skadelidte hadde medvirket til skaden ved grov uaktsom opptreden. Retten formulerer problemstillingen slik: ”Ved rettens vurdering av om det foreligger forsett eller grov uaktsomhet i dette tilfelle, vil det først og fremst være handlinger og oppførsel som står i årsakssammenheng med skaden, som har betydning”.

Dykket ble oppsummert av lagmannsretten til å være karakterisert ved uklar ordregivning, mangel på dykkerbefal og beredskap ved uhell, overtredelse av bestemmelser for militær dykking og uheldig sammenblanding av militært og sivilt dykk. Videre delte lagmannsretten undersøkelseskomisjonens vurdering av at befalshavende neppe hadde gitt tillatelse til dykking på vraket og at det var grunn til å anta at dykkerne forsto at slik tillatelse neppe ville bli gitt. Alt dette burde ha skjerpet dykkernes aktsomhet. Retten finner på bakgrunn av dette bevist at dykkeren hadde opptrådt grovt uaktsomt under dykket i form av for lang varighet og på større dybde enn gjeldende retningslinjer.

Retten vurderer skadelidtes handlemåte som et så markert avvik fra det forsvarlige, at oppførselen til skadelidte måtte karakteriseres som grov uaktsom, og skadelidte måtte tåle 1/3 avkorting i erstatningen.

I en avgjørelse fra avkortingsnemnda gjengitt i AKN-2322 måtte også skadelidte tåle avkorting i erstatningen på grunn av grov medvirkning. Skadelidte skulle skifte en papirrulle på en arbeidsmaskin. I den forbindelse hoppet han over en sikkerhetsgrind for raskere å kunne skifte papirrullen. Han kom borti en gummibelagt bærevals som hang sammen med papirrullen og venstre ankel ble liggende mellom papirrullen og bærevalsen som førte til skaden. Nemnda uttaler at den aktuelle sikkerhetsgrinden var montert slik fordi arbeidstakerne ikke skulle komme borti maskinen å skade seg under arbeid. I følge de generelle arbeidsinstruksene var det ikke tillatt å klatre over sikkerhetsgrinden, dette var også skadelidte klar over. Nemnda understreker at brudd på slik forskrift ikke i seg selv er tilstrekkelig for å begrunne medvirkning, under henvisning til vilkåret i yforsl. § 14. Etter en konkret vurdering finner nemnda at skadelidte i saken hadde handlet grovt uaktsom. Risikoen for skade måtte fremstå som åpenbar, og risikoen kunne lett ha vært unngått, ved for eksempel å vente til denne sikkerhetsgrinden gikk opp. I saken ble erstatningen avkortet med 25 %.

Nemnda har behandlet flere saker som går på brudd på sikkerhetsinstruks, arbeidsinstruks og lignende retningslinjer. Praksis i nemnda ser ut til å bygge på at dersom risikoen for skadelidte måtte ha fremstått som synbar og om den lett kunne vært unngått, blir forholdet betraktet som grovt uaktsomt. Dette viser også saken i AKN-2117. I saken hadde en erfaren tømmerer falt ned fra et glatt tak og skadet seg. Årsaken til fallskaden var delvis at taket var glatt på grunn av regn, og delvis at skadelidte hadde på seg glatt regntøy og glatte nye støvler. I henhold til arbeidsgiverens instruks skulle han ha brukt sikkerhetsline og stillas etter behov. Dette var utstyr som var tilgjengelig for ham. Slikt utstyr ble imidlertid ikke benyttet på skadetidspunktet av skadelidte. Nemnda peker på at risikoen for å falle ned fra tak når man arbeider som tømmerer, skulle tilsi stor grad av forsiktighet. Skadelidte burde tatt de påbudte sikkerhetstiltak i forkant. Risikoen ble ekstra forsterket i og med at taket var glatt, og at skadelidte hadde glatte klær og støvler. For denne erfarne tømmereren var risikoen klart synbar uttaler nemnda, og

risikoen kunne lett vært unngått ved å følge gjeldende sikkerhetsinstrukser. Skadelidte måtte tåle avkorting på 15 %.

4.4 Skader som oppstår utenfor de normale arbeidsoppgaver. "Ablegøyer" mv.

Med ablegøyer menes i denne sammenheng lek, spillopper og andre handlinger som ligger på siden av, eller helt utenfor de normale arbeidsoppgaver. I AKN-2109 hadde en lærling på en fiskebåt avfyrt et signalskudd, som førte til at deler av høye hånd ble sprengt bort. Skadelidte hadde ingen opplæring i bruk av signalskudd og hadde ingen tillatelse til å bruke dem, det dette ikke inngikk i hans arbeidsoppgaver. Det var i bransjen betraktet som underholdning og en slags sport å skremme bort måker med signalskudd. Nemnda mente skadelidte i saken klart burde holdt seg unna signalskuddene. Å leke med denne type signalskudd var i følge nemndas uttalelse forbundet med stor risiko, som var synbar for skadelidte. På denne bakgrunn ble erstatningen redusert med 30 %.

AKN-1854 gjeldt skade som følge av avfyrte signalskudd under en militær øvelse som førte til at skadelidtes fingre ble sprengt av. Det ble etter denne ulykken nedsatt en undersøkelseskommissjon, som i sin rapport konkluderte med at ulykken skyldtes feil bruk av oppkallingssignalet etter inntak av alkohol og at gjeldende bestemmelser om sikkerhet for bruk av signalet ikke var etterfulgt. Den type signalskudd som ble avfyrt skulle etter forskrift bare avfyres i forbindelse med en type dykking. Skadelidte anførte at han ikke var klar over dette. Nemnda uttaler i den forbindelse at skadelidte hadde fått opplæring i bruk av signalskuddet og måtte derfor være kjent med risikoen som fulgte med. Han måtte også være klar over at signalskudd ikke var egnet for underholdning på nattetid i sammenheng med alkohol. Også denne skaden skyldtes forhold utenfor alminnelige arbeidsoppgaver. Skadelidtes erstatning ble i denne saken redusert med 1/3.

I disse tilfellene, med skadehendelser som følge av "ablegøyer" eller lignende, er graden av skyld stor hos skadelidte. Handlingene ligger utenfor skadelidtes arbeidsoppgaver og derfor blir avkorting stor i disse sakene.

4.5 Forhold utenfor arbeidstiden og arbeidsstedet som gjør seg utslag i skade eller sykdom

I Rt.2000.1614 var spørsmålet om en kvinnelig bar-ansatts krav på yrkesskadeerstatning skulle reduseres på grunn av hennes egen røyking på fritiden. Kvinnen hadde utviklet lungekreft, delvis som følge av hennes egen røyking og delvis som en følge av at hun var utsatt for passiv røyking i arbeidet gjennom flere år.

I forhold til avkortingsspørsmålet etter § 14 var problemstillingen om hennes egen røyking kunne anses som grovt uaktsomt medvirkning.

Høyesterett understreker at faren ved egen røyking varierer avhengig av hvilken arbeidsplass man har, og hvilken påvirkning man utsettes for på arbeidsplassen. Det er klart at en person som arbeider i et røykfullt barlokale i tillegg til selv å røyke har større sjanse for å utvikle sykdommer, enn en kontormedarbeider som også selv røyker.

Hensynet til likebehandling trekkes frem, og førstvoterende uttaler at ”For å unngå forskjellsbehandling mellom de ulike arbeidsplassene som departementet var opptatt av, tilsier også dette at man i relasjon til § 14 må være forsiktig med å legge vekt på egen røyking” (på side 1627). Dersom man skulle legge vekt på egen røyking ville dette kunne føre til en forskjellsbehandling mellom ulike yrkesgrupper. I tillegg fremheves at dersom man skal ta hensyn til røyking og særlig røyking i fritiden, vil dette være å begrense arbeidstakeres handlefrihet. Førstvoterende uttaler at ”[d]ette er etter min mening vanskelig å forsvare”.

Samtidig utelukkes ikke helt at egen røyking kan være et relevant moment etter § 14 om avkorting i erstatningen. Egen røyking, stort alkoholbruk eller bruk av narkotiske stoffer kan naturligvis føre til at mottakelighet for skader på arbeidsplassen øker. Høyesterett holder døren åpen for å ta slik selvforskyldt mottakelighet i betraktning, men understreker lovens skyldkrav og ”grov uaktsomhet”. Overtredelsen av aktsomhetsnormen må være kvalifisert.

4.6 Etterlattes krav på erstatning

For det tilfelle at arbeidstaker dør, melder spørsmålet om passiv identifikasjon seg.

Spørsmålet er om det i erstatningen til en etterlatt kan tas hensyn til arbeidstakeren skyld i skaden. Den alminnelige bestemmelse om passiv identifikasjon finnes i skl. § 5-1 første ledd jf. tredje ledd. Ordlyden i bestemmelsen bygger på det prinsipp at erstatningen kan nedsettes eller falle bort for den etterlatte som følge av skadelidtes utviste skyld. Dette kommer til uttrykk gjennom ordene ”den direkte skadelidte eller erstatningssøkeren”. Erstatningssøkeren er den som krever erstatning for tap av forsørger, og den direkte skadelidte er den som har avgått ved døden. I tredje ledd er det tale om ”andre personer eller forhold”. I eldre rettspraksis så man det som en selvfølge at etterlatte måtte tåle reduksjon i erstatningen på grunnlag av den omkomnes uaktsomme opptreden. Dette ble også lagt til grunn da medvirkningsbestemmelsen ble flyttet til skadeerstatningsloven av 1985. Dette vakte imidlertid motstand på Stortinget. Det ble der uttalt at en slik ordning kunne synes urimelig ovenfor etterlatte ektefeller eller barn.⁴⁵ Justiskomiteens konklusjon ble at de etterlattes krav på erstatning for tap av forsørger som hovedregel burde stå på egne ben.

Selv om lovens ord gir inntrykk av motsatt hovedregel, er gjeldende rett i dag at normalt skal det ikke tas hensyn til den omkomnes uaktsomhet. Hvor ansvaret er dekket av forsikring, bør det ikke være aktuelt å redusere erstatningen til etterlatte på grunn av den omkomnes egen medvirkning.⁴⁶ Dette er senere fulgt opp i Høyesteretts praksis. Se i denne sammenheng ”Sunndaldommen” i Rt.1997.149. Spørsmålet var om de etterlatte etter den omkomne (som var passasjer) i en bilulykke måtte tåle avkorting i erstatningen. Den omkomne og føreren var da skaden skjedde sterk påvirket av alkohol. Den omkomne var klar over førerens alkoholpåvirkede tilstand da kjøringen startet. Annenvoterende (i flertall med tre andre dommere) kritiserer lovens ordlyd, men presiserer lovens hovedregel om at det ikke skal foretas passiv identifikasjon (på side 157). I Sunndalsaken måtte de etterlatte likevel tåle avkorting på 50 %. Annenvoterende begrunner dette ut i fra ”kriminal- og alkoholpolitiske overveielser” (på side 158). Og

---

⁴⁵ Se Inst. O. nr 92 (1983-84) på side 6.

⁴⁶ Se Lødrup 2009 på side 425.

videre at". Jeg finner på denne bakgrunn ikke å kunne legge til grunn at justiskomiteens uttalelse om passiv identifikasjon i ordinære medvirkningstilfeller kan tillegges den samme vekt ved ulykker som omfattes av bilansvarsloven § 7 tredje og fjerde ledd" (reglene om kjøring i ruspåvirket tilstand og straffbare forhold forvoldt med motorvogn).

For yrkesskadenes tilfelle er spørsmålet om avkortingen i erstatningen til etterlatte på grunn av den omkomne arbeidstakers medvirkning løst i loven. Loven har en annen ordlyd enn den alminnelige bestemmelsen i skadeerstatningsloven.

Yforsl. § 14 annet punktum lyder: "Dette skal likevel ikke innskrenke etterlattes rett til erstatning". Sett i sammenheng med første punktum medfører dette at det skal ses helt bort fra skadelidtes medvirkning i oppgjøret til en etterlatt. I utgangspunktet gjelder dette også når den direkte skadelidtes opptreden har vært grov uaktsom eller forsettelig. Medvirkning til sin egen død ved forsett vil ofte bli sett på som selvmord. Disse tilfellene vil ofte ikke gi etterlatte rett til erstatning av den grunn at det kan falle utenfor arbeidsulykkebegrepet i § 11 første ledd litra a.⁴⁷

Justisdepartementer gikk inn for en annen ordlyd enn det som fulgte av skadeerstatningslovens bestemmelse om passiv identifikasjon i skl § 5-1 første ledd jf. tredje ledd. Etter departementets syn ville det virke støtende om de etterlatte skulle måtte lide av forhold de selv ikke hadde muligheten for å påvirke. Hvordan den omkomnes opptreden hadde vært er jo forhold de etterlatte ikke kan rå over. Det ble også av departementet fremhevet at etterlatte allerede ved å miste en forsørger er blitt hardt rammet, og at det ville vært urimelig om man også måtte tåle reduksjon i erstatningen på grunn av den omkomnes medvirkning.

§ 14 annet punktum presiserer på denne bakgrunn at etterlattes erstatning ikke skal kunne nedsettes på grunn av skadelidtes medvirkning.⁴⁸

Det kan spørres hvorfor etterlatte i yrkesskadesammenheng skal stilles bedre enn andre etterlatte. Justisdepartementets syn om at etterlatte ville rammes av forhold de selv ikke har hatt muligheten for å påvirke, gjør seg i like sterk grad gjeldene for andre etterlatte.

---

⁴⁷ Se Norsk lovkommentar til yforsl. § 14 note 96.

⁴⁸ Se Ot.prp.nr.44 (1988-1989) på side 90.

Dette gjelder tilsvarende for det argument at etterlatte er hardt rammet allerede som følge av tap av forsørger.

Etter bilansvarsloven kan etterlattes krav på erstatning til sammenligning reduseres all den tid den direkte skadelidte er mer enn ” berre lite [å leggjast] til last” (se bal. § 7 første ledd). Altså vil den vanlige uaktsomhet kunne gi grunnlag for reduksjon i erstatningen. Bilansvarsloven er bygget opp etter samme mønster som yrkesskedeforsikringsloven og er også en forsikringsordning.

På yrkesskadenes område er det tale om en forsikringsordning, i motsetning til en erstatningsordning som skadeerstatningsloven regulerer. Det kan anføres at ettersom det er tale om en forsikringsordning er pulveriseringsmuligheten større enn hos en tilfeldig skadevolder. Forskjellen mellom bilansvarsloven og yrkesskedeforsikringsloven med tanke på reglene om passiv identifikasjon, kan til en viss grad forsvares ved å se på hensynene og formålet bak yrkesskedeforsikringsloven. Det er i samfunnets interesse at folk er i arbeid, og løper den stadige risiko for å bli skadet. Risikoen for skade eller død på arbeidsplassen varierer sterkt etter hvilken bransje man arbeider innenfor. Det ville kunne blitt oppfattet som urimelig om risikofulgte bransjers etterlatte måtte tåle reduksjon på grunn av passiv identifikasjon, fordi risikoen for død er høyere i vedkommende bransje. Hensynet til en enkelt og effektivt oppgjør taler også for å se bort fra passiv identifikasjon. Man slipper også å vurdere avdødes skyld opp i mot etterlattes erstatning, noe som i yrkesskadesammenheng er begrunnet med hensynet til å unngå arbeidskonflikter.

5 Avsluttende bemerkninger.

Fremstillingen her har vist, at skadelidtes egen medvirkning får innvirkning på flere områder innenfor erstatningsretten, særlig med tanke på ansvarsgrunnlaget. Oppgaven har pekt på ulikheter mellom ulike regelsett med tanke på medvirkning, innenfor forskjellige rettsområder. I en del situasjoner stiller er arbeidstakere under dekning av yrkesskadeforsikringsloven bedre enn andre skadelidte. Dette er i all hovedsak begrunnet ut i fra lovens grunnleggende hensyn. Som fremstillingen også har vist, trenger ikke ulikhetene alltid å være så store som de kan synes ved første øyekast, på grunn av den relativiseringen på flere områder som er beskrevet. Utviklingen kan synes å ha gått i retning av å legge mindre og mindre vekt på den uaktsomme medvirkning hos skadelidte arbeidstaker. Dette skyldes for eksempel den økte vektleggingen av samfunnsverdier og samfunnshensyn om at det er i samfunnets interesse at arbeidstaker står i risikofylt tjeneste hos arbeidsgiver, og at et eventuelt tap i den forbindelse ofte bør pulveriseres gjennom forsikringsordninger. Også selve utmålingen er i stor grad myntet på en rettferdighetsvurdering, hvor domstolene er begunstiget med en bred skjønnsmargin for å finne et rimelig og godt resultat.

For at medvirkning skal kunne komme i betraktning, må skadelidte ha utvist klanderverdig opptreden. Medvirkning har nær sammenheng med samtykke og aksept av risiko synspunkter. Som fremstillingen har vist, har aksept av risiko synspunkter stadig fått mindre oppslutning i erstatningsretten, og særlig i yrkesskadesammenheng. Man kan likevel si at aksept av risikosynspunkter har en plass i læren om medvirkning, og at det er naturlig å vurdere disse synspunkter i sammenheng. I yrkesskadesammenheng kan læren om aksept av risiko bygges inn under den relativiseringen av ulykkesbegrepet og den relative tilnærmingen til den uaktsomme opptreden hos skadelidte.

Systemet med at skadelidtes medvirkning kan komme i betraktning under fastsettelsen av erstatningens størrelse, fungerer etter mitt syn på en god måte. Det er både rom for å se hen til den utviste skyld, samtidig som andre samfunnsmessige og rettferdsmessige hensyn kommer i betraktning.

Litteraturliste

Litteratur

Peder Lødrup 2009: Lærebok i Erstatningsrett 6.utg, Gyldendal Norsk Forlag.

Nils Nygaard 2007: Skade og Ansvar 6.utg, Universitetsforlaget.

Anne Marie Frøseth Anfinsen 2008: Skadelidtes egeneksponering for risiko i erstatningsretten, UIB 2008.

Asbjørn Kjønstad 2002: Skadelidtes medvirkning - om rettsteori, solidaritet og velferdstenkning i norsk erstatningsrett.

Andenæs: TfR 1943 s. 361

Norsk Lovkommentar, www.rechtsdata.no, kommentarer til yrkesskedeforsikringsloven og folketrygdloven.

Forarbeider

NOU 1972:2

NOU 1977:30

NOU 1977:33

NOU 1988:6

NOU 2004:3

Ot.prp.nr.44 (1988-1989)

Inst. O. nr 92 (1983-84)

Lover

LOV-1961-02-03 Lov om ansvar for skade som motorvogner gjer

LOV-1997-02-28-19 Lov om folketrygd.

LOV-1989-06-16-65 Lov om yrkesskadeforsikring.

Dommer

Høyesterett

Rt.1933.509

Rt.1949.688

Rt.1950.448

Rt.1957.25

Rt.1990.829

Rt.1992.64

Rt.1997.149

Rt.1997.786

Rt.2000.915

Rt.2000.1614

Rt.2000.1991

Rt.2001.337

Rt.2004.261

Rt.2005.1714

Rt.2005.1757

Rt.2006.1642

Rt.2007.882

Rt.2008.453

Rt.2008.1646

Rt.2009.1626

Rt.2011.363

Lagmannsrettene

LB-2009-106712

RG.1998.1295

Nemndsuttalelser

AKN-1602

AKN-1854

AKN-2109

AKN-2117

AKN-2322

AKN-244

